

TOINEN OSA

**HISTORIAALLINEN
MATERIALISMI**

X luku

HISTORIALLINEN MATERIALISMI — TIEDE YHTEISKUNNAN KEHITYKSEN LAEISTA

Edellisissä luvuissa on valaistu dialektisen materialismin perusongelmia, so. marxilaisen filosofisen maailmankatsomuksen ja dialektis-materialistisen tieto-opin peruskysymyksiä. Nyt meidän tulee tarkastella marxilaisen maailmankatsomuksen erottamattoman osan, historiallisen materialismin, ihmisyhteiskunnan kehityksen yleisimpiä lakeja tutkivan tieteen perusongelmia.

1. Historiallisen materialismin tutkimuskohde

Ihmisyhteiskunta on meitä ympäröivän yhtenäisen aineellisen maailman osa. Siksi dialektisen materialismin lait, periaatteet ja kategoriat ovat voimassa myös yhteiskuntaan sovellettuina. Mutta ihmisyhteiskunta on aineellisen maailman erityinen, luonnosta laadullisesti eroava ala. Tämän vuoksi dialektisen materialismin lait, periaatteet ja kategoriat esiintyvät siinä erikoisessa muodossa. Yhteiskunnan kehityksen oikein ymmärtämiseksi ei ole riittävää tuntea nämä yleiset lait ja tietää niiden vaikutus luonnossa. Täytyy saada vielä selville näiden dialektisen materialismin yleisten lakien erikoinen, nimenomaan sosiaalinen ilmenemismuoto. Näihin lakeihin nojaten täytyy myös selvittää ja käsittää kehityksen erityiset, vain yhteiskunnalle ominaiset lainmukaisuudet ja liikkeellepanevat voimat.

Yhteiskunnan kehityksen eräs tärkeimpiä erikoisuuksia luontoon verraten on se, että yhteiskuntahistoriassa toimivat ihmiset, joilla on tajunta ja tahto ja jotka asettavat itselleen joitakin tavoitteita, kun taas luonnossa esiintyvät vain sokeat, tiedottomat

voimat. Luonnon ilmiöt ja prosessit johtuvat sellaisista syistä, joissa ei ole osaa tahdolla, järjellä ja tajunnalla. Yhteiskunnassa taas ilmiöt ja prosessit syntyvät ja kehittyvät ihmisten toiminnan tuloksena. Luonnon historian kehitys tapahtuu itsestään. Yhteiskunnan historiaa *tekevät* ihmiset, joilla on tajunta, järki ja tahto. Tämä seikka oli ennen, siihen asti kun Marx ja Engels loivat todellisen yhteiskuntatieteen, tiedemiesten kompastuskivenä ja on edelleenkin nykyisten porvarillisten sosiologien, historiantutkijain ja taloustieteilijäin kompastuskivenä. Porvarillinen filosofinen ja sosiologinen ajattelu on tästä syystä jakanut tieteet jopa „kausaalisiin” — syy-yhteyttä tiedostaviin (luonnontieteet) ja „teleologisiin” — tarkoitusperää selvittäviin (yhteiskuntatieteet).

Kaikki tämä on todistuksena siitä, että ihmisyhteiskunta on paitsi todellisuuden erityinen myös sen eräs kaikkein mutkallisin ala. Atomi, jota ennen pidettiin yksinkertaisena, elementaarisenä, osoittautuikin todellisuudessa hyvin mutkalliseksi, kokonaiseksi mikromaailmaksi. Mutta vieläkin mutkallisempi aineellisen maailman ala on ihminen ja ihmisyhteiskunta. Niin monimutkaisia kuin luonnon ilmiöt ovatkin, ihminen, yhteiskunta saa selville luonnon voimat, lait ja salaisuudet, alistaa ne yhä enemmän valtaansa ja panee palvelemaan tarkoitusperiään. Ihminen on ollut vuosisatoja ja vuosituhansia ja on kapitalistisessa maailmassa vieläkin yhteiskunnassa syntyvien voimien, prosessien, suhteiden ja lakien vallassa. Mitä nämä voimat, yhteiskunnalliset suhteet ja lait ovat luonteeltaan? Porvarilliselle sosiologialle ja historiatieteelle se on vielä nytkin salaisuus.

Yhteiskuntatieteen tehtävänä oli poistaa tuo salaperäinen verho yhteiskuntaelämän ilmiöiltä, prosesseilta ja laeilta, saada selville ja osoittaa niiden olemus. Se, kuten tuonnempänä näemme, voitiin saada aikaan vain siten, että suoritettiin yhteiskuntaelämän ilmiöiden analyysi filosofisen materialismin ja materialistisen dialektiikan pohjalla, että sovellettiin yhteiskunnan tutkimiseen dialektista materialismia.

Samoin kuin luontoa, sen moninaisia ilmiöitä ja prosesseja tutkivat tieteen monilukuiset erikoisalat, samoin myös ihmis-yhteiskuntaa, yhteiskunnallisia ilmiöitä tutkivat monilukuiset yhteiskuntatieteet. Esimerkiksi kansantaloustiede tutkii historiallisesti tiettyjen tuotantotapojen syntyä, kehitystä ja vaihtu-

mista; juridiset tieteet tutkivat valtio- ja oikeusmuotojen synty-
misen ja kehittymisen lakeja; kielitiede tutkii kieltä erikoisena
yhteiskunnallisena ilmiönä, kielen synny ja kehityksen histo-
riaa; sen merkitystä yhteiskuntaelämässä; estetiikka tutkii tai-
detta, sen kehityslakeja, taiteen suhdetta todellisuuteen, sen
yhteiskunnallista merkitystä jne. Kukin noista luetelluista tiedon
aloista tutkii yhteiskunnallisen elämän, yhteiskunnallisten suh-
teiden, prosessien, ilmiöiden jotain muotoa, jotain puolta. Sitä
paitsi on olemassa historiatiede, joka tutkii kaikinpuolisesti
yhden taikka toisen kansan historiaa tai (yleinen historia) koko
ihmiskunnan historiaa alkukantaisista ajoista meidän päiviimme
saakka huomioiden sen, miten nimenomaan historialliset ilmiöt
tapahtuvat tiettyjen maiden konkreettisissa oloissa.

Minkälainen paikka historiallisella materialismilla on moni-
lukuisten yhteiskuntatieteiden joukossa?

*Erotukseksi yhteiskunnallisista erikoistieteistä historiallinen
materialismi ei tutki yhteiskunnallisen elämän erillisiä puolia,
ei yksiä tai toisia yhteiskunnallisia suhteita tai ilmiöitä (talou-
dellisia, poliittisia, juridisia, ideologisia), vaan yhteiskuntaa, sen
kehitystä, yhteiskunnallista elämää yleensä, kokonaisuudessaan,
sen puolien, suhteiden ja prosessien sisäistä yhteyttä ja vuoro-
vaikutusta. Erotukseksi yhteiskunnallisista erikoistieteistä histo-
riallinen materialismi ei tutki niitä erillisiä ja erikoislakeja,
joiden alaisia on taloudellisten, poliittisten tai ideologisten
prosessien kehitys, vaan yhteiskunnallisen kehityksen yleisimpiä
lakeja.*

Erotukseksi historiatieteestä historiallinen materialismi ei
tutki sitä, miten jonkin kansan historia eroaa toisen kansan
historiasta, vaan ennen kaikkea ja pääasiallisesti sitä, mitä
yhteistä on kaikkien kansojen elämässä, historiassa ja kehityk-
sessä. Tieteenä historiankin täytyy tietysti tutkia ja ottaa huo-
mioon paitsi eroavuutta, erikoisuutta, myös se, mikä on yhteistä
kyseisen kansan ja toisten kansojen historiassa. Jos se on todella
tieteellistä, marxilaista historiaa, niin sen täytyy tuoda esiin
ennen kaikkea kansan työ, maan taloudellinen elämä, sen tuo-
tantovoimien ja tuotantosuhteiden kehityksen historia, poliittisen
järjestelmän, luokkien taistelun, kansallisen vapaustaistelun ja
henkisen kulttuurin historia sekä myös kyseisen maan elämä ja
tavat ja luokkataistelua heijastava ideologinen taistelu. Mutta

historiatieteessä tämä kaikki täytyy esittää konkreettisen elämän pohjalla, kronologisessa järjestyksessä ja ottamalla huomioon historialliset satunnaisuudet. Muutoin se ei ole historiaa, vaan abstraktinen sosiologinen kaava. Ellei historiatiede katsoisi päätehtäväkseen tiettyjen kansojen elävän, konkreettisen historian tutkimista, vaan pitäisi tehtävänä yleisten lainmukaisuuksien selville saamista, niin se lakkaisi täyttämästä päätehtävänsä.

Erotukseksi historiasta historiallinen materialismi on teoreettinen, metodologinen, filosofinen tiede. Historiallisen materialismin tutkimuskohteena on ihmisyhteiskunta; ei yksi tai toinen kansa, ei yksi tai toinen maa, vaan nimenomaan yhteiskunta.

Mitä sitten ihmisyhteiskunta on historiallisen materialismin tutkimuskohteena? Yhteiskuntaelämää tieteellisesti tutkittaessa tähän kysymykseen voidaan vastata vasta sitten, kun on tutkittu tärkeimmät yhteiskunnalliset suhteet, prosessit, joista yhteiskunnan historia muodostuu.

Idealistit katsovat yhteiskunnan joksikin henkiseksi kokonaisuudeksi eli niiden yksilöiden summaksi, joista se muodostuu; vulgäärit materialistit määrittelevät yhteiskunnan ihmisten, esineiden ja aatteiden yhdeksi kokonaisuudeksi. Marxilaiset katsovat ihmisyhteiskunnan omalaatuiseksi sosiaalisesti organismitiksi, jonka perustana ovat aineelliset tuotannolliset yhteydet, ihmisten väliset taloudelliset suhteet. Yhteiskunnan luo ihmisten toiminta, ja samalla ihminen itsekin on historian tuote, yhteiskunnallisten suhteiden tuote; ihminen saattoi erottua eläinmaailmasta ja tulla ihmiseksi vain kanssakäymisessä kaltaistensa kanssa. Laadullisena rajana, joka erottaa ihmisyhteiskunnan biologisista yhdyskunnista (esimerkiksi eläinlaumasta), on työ, yhteiskunnallinen tuotanto. Työ, tuotanto tarkoituksellisenä toimintana luonnon ja sen voimien käyttämiseksi ja alistamiseksi on se tärkein, mikä erottaa ihmisen eläimestä. Ihmisiä yhteiskunnaksi liittävä sosiaalisen yhdyssiteen erikoisuus on juuri siinä, että se on ennen kaikkea tuotannollinen yhdysside. Tuotantoprosessissa muodostuvat yhdyssiteet ja suhteet ovat kaikkien yhteiskunnallisten suhteiden perustana, muun muassa ideologisten suhteiden ja luokkayhteiskunnassa myös ihmisten välisten poliittisten suhteiden perustana. Siksi Marx kirjoitti:

„Tuotantosuhteet kokonaisuudessaan muodostavat sen, mitä sanotaan yhteiskunnallisiksi suhteiksi, yhteiskunnaksi, nimittäin

tietyllä historiallisella kehitysasteella olevan yhteiskunnan, jolla on omalaatuinen, eriävä luonne. Antiikin yhteiskunta, feodaalinen yhteiskunta, porvarillinen yhteiskunta ovat sellaisia tuotantosuhteiden kokonaisuuksia, joista jokainen samalla merkitsee erikoista kehitysastetta ihmiskunnan historiassa.”¹

Siis yhteiskunnan ja yhteiskunnallisen elämän perustana ovat ihmisten taloudelliset, tuotannolliset suhteet. Vain tuntien taloudellisten, tuotannollisten suhteiden luonteen voidaan käsittää tietyn yhteiskunnan sosiaalisen, poliittisen ja henkisen elämän luonne.

Marxilainen yhteiskuntakäsitys eroaa metafyyillisestä yhteiskuntakäsityksestä myös siinä, että marxilaisuus ei tunnusta yhteiskunnan abstraktista, epähistoriallista tutkimista irrallisena ajasta ja siitä tietystä kehitysasteesta, jolla se on. Yhteiskunnan marxilaiseen määritelmään sisältyy yleisen ja erikoisen ykseys.

Marxilaisen yhteiskuntatieteen kulmakivenä on Marxin esittämä *yhteiskunta- ja talousmuodostuman* käsite.

Yhteiskunta- ja talousmuodostuma on marxilaisuuden mukaan yhteiskunta, joka on historiallisen kehityksen tietyllä asteella, so. tietyn tyyppinen yhteiskuntajärjestelmä sille ominaisine tuotantotapoineen, tiettyine tuotantosuhteineen ja niiden ylle kohoavine päällysrakenteineen, jonka muodostavat historiallisesti määrätyt aatteet ja laitokset.

Hyläten abstraktisen, metafyyllisen käsityksen yhteiskunnasta, jossa muka vallitsevat ikuiset ja muuttumattomat lait, historiallinen materialismi toteaa, että jokaisella yhteiskunta- ja talousmuodostumalla on omat erikoiset lakinsa, joiden mukaan se syntyy, kehittyy ja muuttuu toiseksi, korkeammaksi yhteiskunta- ja talousmuodostumaksi. Kuten alempana näemme historiallinen materialismi ei tietysti ole tunnustamatta, vaan korostaa sellaisten yleisten lakien olemassaoloa, jotka heijastavat

¹ K. Marx ja F. Engels, Valitut teokset, I osa, s. 59.

Luettellessaan yhteiskunta- ja talousmuodostumia Marx ei maininnut antiikkista (orjanomistus-) yhteiskuntaa edeltänyttä luokatonta, alkukantaista yhteiskuntaa, josta silloin (v. 1849) ei vielä ollut tieteellistä aineistoa, eikä sosialistista yhteiskuntaa, jota silloin ei vielä ollut. Sinä aikakautena, jolloin Marx eli, kapitalismin uumenissa vasta muodostuivat aineelliset edellytykset uudelle, kommunistiselle yhteiskunta- ja talousmuodostumalle, joka Marxin nerokkaan ennakkonäkemyksen mukaan piti kiertämättä tulla viimeisen luokkavastakohtiin perustuvan yhteiskunta- ja talousmuodostuman, kapitalistisen muodostuman tilalle. Nykyään on jo olemassa sosialistinen yhteiskunta, kommunistisen yhteiskunta- ja talousmuodostuman ensimmäinen vaihe.

sitä yhteistä, mikä on ominaista kaikille yhteiskunta- ja talousmuodostumille. Mutta nämä yleiset lait ilmenevät jokaisessa yhteiskunta- ja talousmuodostumassa erikoisella tavalla, spesifiikkisesti.

Kun historiallinen materialismi totesi jokaisen yhteiskunta- ja talousmuodostuman kehityslakien erikoisuuden, kumosi se siten porvarillisten sosiologien ja taloustieteilijäin tieteenvastaisen ajatuksen, jonka mukaan kapitalismi, sen yhteiskunnalliset suhteet ja lait eivät ole historiallisia, vaan ikuisia, järkkymättömiä, muuttumattomia. Todellisuudessa kapitalismi ja sen liikunnan, kehityksen lait ovat yhtä historiallisia kuin orjanomistusyhteiskunnan tai feodaalisen yhteiskunnan lait.

Marxilaisuuden vastustajat ovat yrittäneet arvostella marxilaista oppia yhteiskunnasta ja yhteiskunta- ja talousmuodostumista siitä, että se muka ottaa huomioon vain talouden ja jättää sivuun sen tosiasian, että yhteiskunnassa on valtiollisia, oikeudellisia suhteita, tiede, filosofia, taide, moraali, uskonto, perhe, elämäntavat. Mutta historiallinen materialismi ei lainkaan jätä sivuun näitä yhteiskunnallisia suhteita ja ilmiöitä. Marxin antamassa yhteiskuntamääritelmässä, joka on ylempänä esitetty, tuodaan esiin ihmisyyteiskunnan olemus ja perusta, se perusta, jonka ylle päällysrakenteena kohoavat poliittiset ja ideologiset ilmiöt; myös viimeksi mainitut kuuluvat luonnollisesti yhteiskuntamääritelmään. Lenin sanoi, että selittäessään yhden tai toisen yhteiskunta- ja talousmuodostuman rakennetta ja kehitystä Marx ei rajoittunut tuotantosuhteiden tutkimiseen, vaan „tarkkaili noita tuotantosuhteita vastaavia päällysrakennuksia, antoi luustolle lihan ja veren”¹. Mallinäytteen yhteiskunta- ja talousmuodostuman laajasta tutkimisestä Marx antoi „Pääomassa”. Tässä taloustieteellisessä teoksessa, joka on omistettu kapitalistisen tuotantotavan syntymisen, kehittymisen ja tuhoutumisen lakien analyysille, Marx esitti „kapitalistisen yhteiskuntamuodon elävänä muodostumana”, hän esitti sen elämäntavat, kapitalistisille tuotantosuhteille ominaisten luokkavastakohtien yhteiskunnalliset ilmaukset, porvarillisen poliittisen päällysrakenteen, joka suojelee kapitalistiluokan herruutta, porvarilliset aatteet, porvarilliset perhesuhteet jne.

¹ V. I. Lenin, Teokset, I. osa, s. 126.

Koko esimarxilaisen ja nykyisen porvarillisen sosiologian päävika on siinä, että se ei ole kyennyt saamaan selville yhteiskunnan aineellista, taloudellista olemusta ja yhteiskuntaa määrävää perustaa. Haluamatta ja osaamatta käsittää tätä yhteiskunnan kehityksen perustaa porvarillinen sosiologia sulkee siten itseltään tien yhteiskunnan kehityksen lakien ja tärkeimpien liikkeellepanevien voimien tiedostamiseen sekä myös sen perustan tiedostamiseen, joka määrää kaikki poliittiset ja henkiset ilmiöt.

Historiallinen materialismi pitää ihmisyyhteiskuntaa, yhteiskunta- ja talousmuodostumaa elävänä, ainaisen kehityksen tilassa olevana organismina, johon sisältyvät sekä taloudelliset, poliittiset että henkiset suhteet niiden sisäisten keskinäisten yhteyksien kannalta otettuna. Historiallinen materialismi, todettuaan aineellisten hyödykkeiden tuotantotavan yhteiskunnallisen elämän perustaksi, osoitti ensi kerran historiassa, että yhteiskunnan historiaa voidaan tiedostaa tarkasti lainmukaisena prosessina kaikkine moninaisuuksineen ja ristiriitaisuuksineen.

Samoin kuin dialektinen materialismi muodostaa filosofisen maailmankatsomuksen ja samalla kaikkien tieteiden metodin ja tieto-opin, samoin historiallinen materialismi muodostaa yhteiskunnan kehityksen tieteellisen teorian ja samalla kaikkien konkreettisten yhteiskuntatieteiden tutkimusmetodin, joka on dialektisen metodin konkretisoimista yhteiskunnalliseen elämään, yhteiskunnan kehitykseen sovellettuna. Kun me määrittelemme historiallisen materialismin tieteelliseksi teoriaksi (Lenin nimitti historiallista materialismia ainoaksi tieteelliseksi sosiologiaksi), me samalla korostamme historiallisen materialismin merkitystä ilmiöiden ja prosessien tutkimisen metodina sekä työväenluokan ja sen marxilaisen puolueen vallankumouksellisen toiminnan metodina. Hallitsematta historiallisen materialismin metodia taloustieteilijä, historiantutkija, lakimies, taiteentutkija ei saa selvää yhteiskunnallisen elämän mutkallisen monipuolisista ilmiöistä, historiallisista tapahtumista. Vain historiallinen materialismi antaa kaikkien yhteiskunnallisten tieteiden edustajille ja työväenluokan poliittisille toimihenkilöille johtolangan historiallisten ilmiöiden ja prosessien, niiden muuttumisen ja kehittymisen lakien tutkimiseksi ja ymmärtämiseksi.

Missä suhteessa toisiinsa ovat historiallisen materialismin teoria ja metodi? Ne ovat historiallisen materialismin kaksi toisiinsa erottamattomasti sidottua puolta. Historiallinen materialismi ratkaisee määrättyllä tavalla, nimittäin dialektis-materialistisesti, yhteiskuntatieteen tieto-opillisen peruskysymyksen — yhteiskunnallisen olemisen ja yhteiskunnallisen tietoisuuden suhteesta toisiinsa, selittää ihmiskunnan kehityksen yleisimmät lait ja on siksi tieteellinen teoria, tiede. Samalla historiallinen materialismi on kaikkien yhteiskunnallisten ilmiöiden tutkimisen tieteellinen metodi, siinä luvussa myös niiden uusien ilmiöiden ja prosessien, jotka syntyvät yhteiskunnallisen kehityksen kulussa, nimenomaan siksi, että se selittää yhteiskunnan kehityksen *yleiset* lait.

Marx, Engels ja Lenin korostivat, että tärkeintä ja ratkaisevaa siinä, mitä historiallisen materialismin kannattajalta vaaditaan, ei ole sen muodollinen tunnustaminen, vaan sen oikea soveltaminen todellisuuden analyysiin. Esiintyessään 19. vuosisadan 90-luvulla ilmennyt historiallisen materialismin vääristelyä vastaan F. Engels kirjoitti:

„Ylipäänsä sana 'materialistinen' on Saksassa monelle nuoremalle kirjailijalle pelkkä sanonta, jota he käyttävät eri asioista puhuttaessa vaivautumatta tutkimaan pitemmälle, ts. liimaavat tämän nimilapun ja luulevat, että asiasta on siten suoriuduttu. Mutta meidän historiankäsityksemme on ennen kaikkea johdatus tutkimiseen eikä mikään vipusin, jolla rakennetaan hegeliläiseen tapaan. Koko historia täytyy tutkia uudelleen. Täytyy selvittää yksityiskohtaisesti eri yhteiskuntamuodostumien olemassaolon ehdot ennen kuin niistä yritetään johtaa niitä vastaavat poliittiset, yksityisoikeudelliset, esteettiset, filosofiset, uskonnolliset jne. katsomukset. Tässä suhteessa on tähän mennessä tehty hyvin vähän, koska vain ani harvat ovat käyneet vakavasti tähän käsiksi. Tässä tarvitsemme suuresti apua, ala on tavattoman laaja, ja se, joka tahtoo tehdä vakavasti työtä, voi saada paljon aikaa ja kunnostautua.”¹

¹ K. Marx ja F. Engels, Valitut teokset, II osa, 1959, ss. 440—441.

Marxilaisten historiantutkijoiden kunniaksi on sanottava, että he ovat tehneet valtavan työn yleisen historian, SNTL:n historian, taidehistorian, filosofian historian tutkimisessa. Ennen kaikkea tulee mainita neuvostoliittolaisten historiantutkijoiden teokset talonpoikaiston historiasta, Kievin Venäjän historiasta, neuvostoliittolaisten keskiajan historian tutkijoiden teokset sekä myös

Historiallinen materialismi ei ole kaava eikä dogmi, se ei ole abstraktisten väittämien ja periaatteiden kokoelma, jotka pitää vain oppia ulkoa. Ei, historiallinen materialismi, kuten marxismi-leninismi kokonaisuudessaankin, on ikuisesti vireä, luovasti kehittyvä teoria ja samalla tieteellinen metodi, joka osoittaa yhteiskunnallisen elämän tutkimisen oikean tien ja menetelmän, ja on toiminnan ohje. Tätä historiallisen materialismin metodologista puolta on erikoisesti korostettava meidän aikakaudellamme, jolloin käydään taistelua edistyksen, rauhan, demokration, sosialismin voimien ja taantumuksen, imperialismin ja aggressiivisten voimien kesken. Tällaisissa olosuhteissa on vaarallinen niin revisionismi, joka polkee maahan ja hylkii historiallisen materialismin periaatteita ja lakeja, kuin dogmatismikin, joka ei kykene näkemään uutta elämässä, yhteiskunnan kehityksessä ja kieltäytyy tekemästä tarpeellisia johtopäätöksiä tuosta uudesta.

Seuraten Marxia ja Leniniä, marxismin-leninismin henkeä Neuvostoliiton kommunistinen puolue antaa mallinäytteitä historiallisen materialismin luovasta, konkreettisesta soveltamisesta nykyisyyden ilmiöiden analyysiin. N. S. Hruštševin selostukset ja alustukset NKP:n XX, XXI ja XXII edustajakokouksessa ovat havainnollisia esimerkkejä historiallisen materialismin metodin soveltamisesta sosialismista kommunismiin siirtymisen lainmukaisuuksien analysoinnissa. Yhteiskunnallisen käytännön kehittyessä historiallinen materialismi rikastuu, kehittyy luovasti edelleen. Siinä on sen teho ja merkitys.

Historiallinen materialismi on marxilaisen filosofian erottamaton osa. Sen tuloksena, että filosofista materialismia ja materialistista dialektiikkaa alettiin käyttää yhteiskunnan tutkimiseen, tuli voitetuksi vanhan, esimarxilaisen materialismin yksipuolisuus, rajoittuneisuus, ja filosofinen materialismi muuttui

hyvin laajat maailmanhistorian tutkimukset, muun muassa kymmenosainen „Maailman historia”; tämän teoksen suurena arvona on pidettävä sitä, että siinä on menestyksellisesti sovellettu marxilaista tutkimusmetodia. Neuvostoliiton rajojen ulkopuolella — Kiinassa, USA:ssa (USA:sta puheen ollen on erikoisesti mainittava William Z. Fosterin mainiot syvälliset historian-tutkimukset, kuten „Katsaus Amerikan valtiolliseen historiaan”, „Neekerikansa Amerikan historiassa”, „Maailman ammattiyhdistysliikkeen historiikka”, „Kolmen Internationalen historia”), Italiassa, Ranskassa, Englannissa, Saksan demokraattisessa tasavallassa ja muissa maissa — marxilaiset suorittavat suuria historiallisia tutkimuksia, jotka ovat johtaneet merkittäviin tieteellisiin tuloksiin.

tehokkaaksi, vallankumoukselliseksi. Marxilais-leniniläinen oppi kapitalismin tuhon kiertämättömyydestä ja kommunismin voitosta nojautuu yhteiskunnan kehityksen objektiivisiin lakeihin, joita historiallinen materialismi tutkii. Siksi historiallinen materialismi muodostaa kommunismin tieteellis-historiallisen perustan. Voidakseen osallistua tietoisesti ja aktiivisesti suureen historialliseen taisteluun yhteiskunnan edistyksen, kommunismin voiton puolesta, täytyy tietää historiallisten tapahtumien syyt ja liikkeellepanevat voimat, tuntea yhteiskunnallisen kehityksen lait.

Historiallinen materialismi selittää yhteiskunnallisen kehityksen yleisimmät lait ja osoittaa siten tien, keinon yhteiskunnallisten ilmiöiden tiedostamiseen, luo mahdollisuuden orientoitua oikein tapahtumien kulussa, käsittää niiden merkitys, nähdä selvästi yhteiskunnallisen kehityksen suunta, historialliset näköalat ja viitoittaa tie etumaisen luokan ja sen liittolaisten oikealle toiminnalle.

2. Historiallisen materialismin syntyminen oli vallankumous yhteiskuntatieteessä

Kuten II luvussa on osoitettu, historiallisen materialismin, yhteiskunnan kehityksen lakeja tutkivan tieteen ja yhteiskuntaelämän ilmiöiden tutkimismetodin syntyminen oli yhteiskunnan kehityksen sekä tieteellisen ja filosofisen ajattelun kehityksen lainmukainen tulos. Kun sosiaalisten prosessien, historiallisia tapahtumia aiheuttavien syiden ja itse näiden tapahtumien välisen sisäinen yhteys oli ennen sotkuinen, hämärän peitossa ja siksi vaikeasti havaittavissa, niin kapitalismin kehittyessä tämä yhteys yksinkertaistui yhä enemmän.

„Suurteollisuuden syntyemisestä asti, siis ainakin Euroopan vuoden 1815 rauhasta lähtien, Englannissa ei ollut enää kenellekään salaisuus, että koko poliittinen taistelu keskittyi siellä kahden luokan, maanomistajaylimystön (landed aristocracy) ja porvariston (middle class) valtapyyteiden ympärille. Ranskassa tajuttiin sama tosiasia Bourbonien paluun yhteydessä. Restaurationin historiankirjoittajat Thierrystä Guizot'hon, Mignet'hen ja Thiersiin asti esittävät sen yhtenänsä avaimeksi, joka

auttaa ymmärtämään Ranskan historiaa keskiajasta lähtien. Ja vuodesta 1830 lähtien näissä molemmissa maissa tunnustettiin työväenluokka, proletariaatti, kolmanneksi taistelijaksi vallasta. Suhteet olivat yksinkertaistuneet siinä määrin, että piti tahallaan sulkea silmänsä voidakseen olla näkemättä näiden kolmen suuren luokan taistelua ja niiden etujen ristiriitaisuutta nykyajan historian liikkeellepanevasi voimaksi.”¹

Historian kulun nopeutuminen, tapahtumien nopea vaihtuminen Englannin ja erittäinkin Ranskan vv. 1789—1794 porvarillisesta vallankumouksesta alkaen, luokkaristiriitojen ja -yhteentottojen kärjistyminen, työväenluokan astuminen historian areenalle — sellaisia olivat ne sosiaaliset edellytykset, jotka tekivät mahdolliseksi yhteiskunnan kehityksen lakeja ja liikkeellepanevia voimia tutkivan tieteen luomisen.

Historian kulun ollessa esimerkiksi keskiajalla hidasta, oli vaikea todeta sosiaalista edistystä, yhteiskunnan kehityksen edistyvää kulkua, yhteiskuntamuotojen vaihtumista alemmista ylempiin. Silloin monista näytti, että „niin on ollut ja niin tulee olemaan”. Parhaimmassa tapauksessa etevimmät sosiologit pääsivät „kiertokulku”-teoriaan saakka, jonka mukaan kansojen ja valtakuntien historiassa toistuvat ikuisesti nuoruuden, kypsyyden ja vanhuuden kaudet. Tähän ajatukseen tuli esimerkiksi italialainen Vico 18. vuosisadan alussa.²

Myrskyisät tapahtumat 18. vuosisadan lopussa ja 19. alussa osoittivat, että ihmisyyhteiskunta ei ole jähmettynyt kristalli, vaan muuttuva ja kehittyvä ilmiö. Huolimatta erinäisistä historian polvitteiluista yhteiskunnan kehitys yleensä on tapahtunut ja tapahtuu nousevaa linjaa.

Ranskan suureen porvarilliseen vallankumoukseen saakka oppineista näytti, että maailmaa hallitsee ihmisten mielipide, että historian kulun ja suunnan määrää kuninkaiden, valloittajien ja lainsäätäjien tahto. Mutta Bourbonien kukistuminen, Mirabeaun puolueen lyhytaikainen voitonriemu, Robespierren johtamien jakobiinien voitto ja kukistuminen, direktorion ja sitten Napoleonin vallan pystyttäminen, Napoleonin kukistuminen

¹ K. Marx ja F. Engels, Valitut teokset, II osa, s. 352.

² Vasta 18. vuosisadan lopussa ja 19. vuosisadan alussa alettiin esittää yhteiskunnallisen edistyksen aatteita (Turgo't'n, Condorcet'n, Saint-Simonin teoksissa), mutta nämä aatteet eivät olleet vielä luonteensa kaikkialle edistykselliselle yhteiskunnalliselle ajattelulle.

ja Bourbonien palaaminen — kaikki nuo historiallisten toimihenkilöiden ja tapahtumien nopeat muutokset olivat todistuksena siitä, että yhteiskunnallista elämää hallitsevat mahtavimmat voimat kuin kuninkaiden ja lainsäätäjien, Mirabeaun, Robespierren tai Napoleonin tahto.

Jo Hegel oli tullut tällaiseen johtopäätökseen, mutta kun hän oli idealisti, hän ei pyrkinyt löytämään historian liikkeellepanevaa voimaa yhteiskunnasta itsestään, vaan „maailmanjärjestä”, jonka hän julisti historian tärkeimmäksi liikkeellepanevaksi voimaksi, ihmisiltä kätketyn historiallisen välttämättömyyden lähteeksi. Suurmiehiä ja kansoja Hegel piti vain „maailmanhengen” ilmaisijoina. Huolimatta mystillisyydestä ja idealismista Hegelin esittämä ajatus historiallisesta välttämättömyydestä ja hänen yrityksensä soveltaa dialektista metodologiaa kaikkeen aikaisempaan historiaan olivat edistysaskel filosofisen ajattelun kehityksessä ja niistä tuli historiallisen materialismin syntymisen eräs edellytys.

Historiallisen materialismin syntymisen tärkeänä aatteellisenä edellytyksenä oli englantilaisen klassillisen kansantaloustieteen oppi työstä arvon substanssina ja yritys löytää taloudesta luokkien olemassaolon perusta. Tosin englantilaiset taloustieteilijät katsoivat tämän perustan olevan jaon eikä tuotannon alalla. Voitossa, maankorossa ja työpalkassa — näissä kolmessa tulolähteessä — he näkivät kapitalistisen yhteiskunnan kolmen suuren luokan olemassaolon perustan. Mutta tämäkin oli askel eteenpäin niihin oppeihin verraten, jotka katsoivat luokkien syntymisen syyksi jumalan tahdon, luonnon lait, valloitukset yms.

Yhtä tärkeänä todellisen yhteiskuntatieteen syntymisen teoreettisena edellytyksenä oli 19. vuosisadan 30—40-luvun englantilaisten ja ranskalaisten historiantutkijain oppi kansanjoukkojen merkityksestä historiassa ja luokkien taistelusta Englannin ja Ranskan vallankumousten liikkeellepanevana voimana. Tähän samaan ajatukseen oli ennen englantilaisia ja ranskalaisia historiantutkijoita tullut utopistisocialisti Saint-Simon. Marx ja Engels sanoivat, että eivät he keksineet luokkia ja niiden taistelua, vaan 19. vuosisadan 30—40-luvun ranskalaiset (ja myös englantilaiset) historiantutkijat.

Ja lopuksi, esimarxilaisen filosofisen materialismin eräät edustajat, joille yleensä oli ominaista idealistinen historiankäsitys, ottivat tiettyjä askelia eteenpäin historiallisen prosessin oikein ymmärtämistä kohti. Tässä suhteessa täytyy erikoisesti mainita 18. vuosisadan ranskalaisen materialistin Helvetiuksen herättämä kysymys yhteiskunnallisen ympäristön ja olosuhteiden merkityksestä ihmisten yhteiskunnallisen mielipiteen ja tapojen muovautumisessa: kelvottomat tavat ovat kelvottomien olosuhteiden tulos. Siis kelvottomien tapojen muuttamiseksi pitää muuttaa kelvottomat olosuhteet. Nämä johtopäätökset juontuivat ranskalaisten materialistien katsomuksista, minkä Marx pani merkille.

Esitetyt tosiasiat osoittavat, kuinka edistyksellinen yhteiskunnallinen ajattelu raivasi askel askeleelta itselleen tietä yhteiskunnallisen elämän, historian tieteelliselle käsitykselle. Se, mitä tällä alalla oli tehty ennen Marxia, oli kuitenkin vain etsiskelyä, oikeaan, tieteelliseen käsitykseen lähentymistä, mutta se ei ollut vielä tieteellinen teoria, eheä, sopusuhtainen käsitys historiallisesta prosessista. Historiallisen materialismin luominen oli Marxin ja Engelsin suuri tieteellinen maine työ, jolla on maailmanhistoriallinen merkitys sekä teorialle että vallankumoukselliselle käytännölle, kommunismin puolesta käytävälle taistelulle. Marx ja Engels saattoivat keksiä, luoda historiallisen materialismin samoin kuin marxilaisuuden yleensäkin vain etumaisimman luokan, työväenluokan ideologeina, sen intressien ilmaisijoina, luokan, jonka etujen mukaista on totuus, yhteiskunnan edistyvä kehitys eikä vanhojen, aikansa eläneiden yhteiskunnallisten suhteiden ikuistaminen.

Historiallinen materialismi syntyi tuloksena dialektisen materialismin ulottamisesta yhteiskunnan alalle, tuloksena dialektisen materialismin soveltamisesta yhteiskunnallisen elämän tiedostamiseen, yhteiskunnan historian tutkimiseen. Sen vuoksi historiallisen materialismin lakeja ja kategorioita ei voida käsitellä täydellisesti, ellei huomioida niiden yhteyttä dialektisen materialismin väittämiin. Niinpä esimerkiksi tutkittaessa historiallisen materialismin selville saamia luokkayhteiskuntien liikkunnan lakeja — luokkataistelun laki, yhteiskunnallisen vallankumouksen laki — ei voida olla näkemättä, että nämä lait ovat yleisten dialektisten lakien — laki vastakohtien ykseydestä ja

taistelusta, vanhan ja uuden, myönteisen ja kielteisen välisestä taistelusta, määrällisten muutosten muuttumisesta laadulliseksi — erikoisia muotoja.

Selittäessään dialektisen ja historiallisen materialismin välistä sisäistä yhteyttä Lenin kirjoitti:

„Syventäessään ja kehittäessään filosofista materialismia Marx vei sen loppuun saakka, ulotti filosofisen materialismin luonnon tietoamisen *ihmisyhteiskunnan* tietoamiseen. Marxin *historiallinen materialismi* oli tieteellisen ajattelun mitä suurin saavutus. Sekasorron ja mielivallan tilalle, jotka siihen saakka olivat vallinneet historiaa ja politiikkaa koskevissa katsomuksissa, tuli hämmästyttävän ehyt ja sopusuhtainen tieteellinen teoria, joka näyttää, kuinka yhteiskunnallisen elämän yhdestä muodosta kehittyy tuotantovoimien kasvun seurauksena toinen, korkeampi muoto — maaorjuudesta esimerkiksi 'kasvaa esiin kapitalismi'¹, ja meidän aikamme kapitalismin tilalle tulee maassa toisensa jälkeen sosialismi.

Yleisen materialistisen maailmankäsityksen mukaisesti historiallinen materialismi ottaa lähtökohdaksi yhteiskunnallisen olemisen ensisijaisuuden ja yhteiskunnallisen tajunnan toissijaisuuden tunnustamisen. Ei yhteiskunnallinen tajunta määrää yhteiskunnallisen elämän järjestystä ja kehityssuuntaa, vaan päinvastoin yhteiskunnan taloudellinen järjestelmä määrää yhteiskunnallisen tajunnan, yhteiskunnalliset aatteet. Eli: eivät aatteet määrää elämää, vaan elämä, yhteiskunnallinen oleminen määrää aatteet.

Mutta mitä on ihmisten *yhteiskunnallinen oleminen*? Se on yhteiskunnan aineellinen elämä ja ennen kaikkea aineellisten hyödykkeiden yhteiskunnallinen tuotanto ja tuotantoprosessissa muodostuvat ihmisten väliset suhteet. Antagonistisessa yhteiskunnassa ne ovat luokkasuhteita. Ennen kuin ihmiset voivat harrastaa tiedettä, taidetta, uskontoa, politiikkaa, heidän täytyy juoda, syödä, pukeutua, ja sitä varten heidän täytyy tuottaa ravintoaineita, vaatteita, rakentaa asuntoja, valmistaa tuotantovälineitä. Ilman aineellisten hyödykkeiden tuotantoa yhteiskunnallinen elämä on mahdotonta. Aineellisten hyödykkeiden tuotanto ja uusintaminen muodostavat yhteiskunnan elämän perus-

¹ V. I. Lenin, Teokset, 19. osa, s. 5.

tan. Tuotannon pysähtyttyä sammuisi ihmisten koko henkinen elämä ja yhteiskunta tuhoutuisi. Siksi avainta yhteiskunnan rakenteeseen ja kehitykseen ei pidä etsiä ihmisten tietoisuudesta, heidän poliittisista, filosofisista, uskonnollisista, eettisistä aatteistaan, vaan aineellisten hyödykkeiden tuotantotavasta.

Yhteiskunnan aineellinen elämä on määräävä perusta, henkinen elämä on aineellisen elämän heijastusta. Tämä ei lainkaan merkitse sitä, kuten marxilaisuuden porvarilliset arvostelijat valheellisesti väittävät, että marxilaiset muka aliarvioivat tai väheksyvät yhteiskunnan henkisen elämän merkityksen, aatteiden, tajunnan, järjen, tieteen ja taiteen merkityksen sekä myös politiikan merkityksen yhteiskunnallisessa elämässä ja historiassa. Ei, selittäessään yhteiskunnallisen tajunnan ja yhteiskunnalliset, poliittiset teoriat yhteiskunnallisen olemisen heijastukseksi, marxilaiset siten vain tieteellisesti selittävät yhteiskunnan henkistä elämää, aatteiden syntyä ja kehitystä. Mitä tulee yhteiskunnallisten aatteiden merkitykseen yhteiskunnan elämässä ja kehityksessä, niin marxilaiset pitävät sitä hyvin suurena. Siitä on myös todisteena marxilais-leniniläisten aatteiden suuri merkitys meidän aikakaudellamme.¹

Historiallisen materialismin perusväittämät Marx on muotoillut klassillisesti esipuheessaan kirjaan „Poliittisen taloustieteen arvostelua”:

„Elämänsä yhteiskunnallisessa tuotannossa ihmiset astuvat määrättyihin, välttämättömiin, heidän tahdostaan riippumatto-

¹ Meidän aikamme porvaristoa rangaistaan siitä, että sillä on ollut vulgääri, pinnallinen käsitys marxilaisuudesta, erittäinkin historiallisesta materialismista. Kun niiden tuhansien keksimällä keksittyjen traktaattien jälkeen, joissa marxilaisuutta on arvosteltu ja höyhennetty siitä, että se muka jättää huomiotta ja väheksyy aatteiden, ihanteiden, kaiken henkisen jne. merkityksen, porvaristo on meidän aikamme yhtäkkiä joutunut havaitsemaan marxilaisten aatteiden, kommunismin aatteiden voimistuvan leviämisen ja vastustamattoman vaikutusvoiman, niin porvarilliset poliitikot ja ideologit ovat alkaneet huutaa „turmiollisesta” kommunistisesta propagandasta, kommunistien „hajottavasta” toiminnasta.

Meidän päivinämme porvaristo on joutunut yhä useammin puhumaan siitä, että sillä ei ole suuria aatteita, jotka se voisi asettaa kommunismin aatteiden vastapainoksi. Luottaen karkeaan voimapolitiikkaan, atomi- ja vetypommeihin ja niiden kauheuteen imperialistinen porvaristo on itse joutunut vulgäärien käsitysten valtaan ja on ymmärtämättömydessään aliarvioinut sen suuren voiman, mikä on edistyksellisillä aatteilla: kommunismin aatteilla, kansallisen vapaustaistelun aatteilla, rauhanaatteilla, todellisen kansandemokratian aatteilla. Mitä imperialismi voi asettaa näiden suurten aatteiden vastapainoksi? Vetypommitko? Mutta ne eivät ole enää sen monopolina.

miin suhteisiin, tuotantosuhteisiin, jotka vastaavat heidän aineellisten tuotantovoimiensa määrättyä kehitystasoa. Näiden tuotantosuhteiden kokonaisuus muodostaa yhteiskunnan taloudellisen rakenteen, reaalisen perustan, jolle juridinen ja poliittinen päällysrakennus kohoaa ja jota yhteiskunnallisen tajunnan määrätynlaiset muodot vastaavat. Yhteiskunnallisen, poliittisen ja henkisen elämänprosessin määrää ylipäänsä aineellisen elämän tuotantotapa. Ei ihmisten tajunta määrää heidän olemistaan, vaan päinvastoin heidän yhteiskunnallinen olemisensa määrää heidän tajuntansa. Kehityksensä tietyllä asteella yhteiskunnan aineelliset tuotantovoimat joutuvat ristiriitaan olemassa-olevien tuotantosuhteiden kanssa tai, mikä on vain asian juridinen ilmaisu, omistussuhteiden kanssa, joiden puitteissa ne olivat siihen asti liikkuneet. Tuotantovoimien kehittämismuodoista nämä suhteet muuttuvat niiden kahleiksi. Silloin alkaa yhteiskunnallisen vallankumouksen aikakausi. Taloudellisen perustan muuttuessa mullistuu joko hitaammin tai nopeammin koko suunnaton päällysrakennus. Sellaisia mullistuksia tarkasteltaessa täytyy aina erottaa aineellinen, luonnontieteellisen tarkasti todettavissa oleva, taloudellisissa tuotantoehdoissa tapahtuva mullistus juridisista, poliittisista, uskonnollisista, taiteellisista tai filosofisista, lyhyesti sanoen ideologisista muodoista, joissa ihmiset tajuavat tämän ristiriidan ja ratkaisevat sen taistellen. Yhtä vähän kuin yksilöä arvioidaan sen mukaan, mitä hän itse ajattelee itsestään, yhtä vähän voidaan sellaista mullistuskautta arvioida sen oman tajunnan mukaan. Päinvastoin tämän tajunnan täytyy saada selvityksensä aineellisen elämän ristiriidoista, yhteiskunnallisten tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden välisestä konfliktista. Mikään yhteiskuntamuodostuma ei tuhoudu koskaan ennen kuin ovat kehittyneet kaikki tuotantovoimat, joille siinä on kylliksi tilaa, ja uudet, korkeammat tuotantosuhteet eivät koskaan astu tilalle ennen kuin niiden aineelliset olemassa-olonehdot ovat kypsyneet itse vanhan yhteiskunnan helmassa. Sen vuoksi ihmiskunta asettaa itselleen aina vain sellaisia tehtäviä, jotka se voi ratkaista, sillä lähemmin tarkasteltaessa osoittautuu aina, että itse tehtävä syntyy vasta silloin, kun sen ratkaisemisen aineelliset ehdot jo ovat olemassa tai ovat ainakin tulemisensa prosessissa.”¹

¹ K. Marx ja F. Engels, Valitut teokset, I osa, ss. 308—309.

Nämä ajatukset on muotoiltu 100 vuotta sitten. Yhteiskunnallisen kehityksen koko myöhempi kulku, kaikki nykyajan suuret ja merkittävät tapahtumat, ennen kaikkea sosialismin voitto Neuvostoliitossa, kansanvallankumouksen voitto Kiinassa ja muissa Euroopan ja Aasian maissa, jotka rakentavat menestyksellisesti sosialismia, ovat täydellisesti vahvistaneet Marxin ja Engelsin selville saamat yhteiskunnan kehityksen lait.

Historiallisen materialismin porvarilliset ja revisionistiset arvostelijat väittävät, että eräissä Euroopan ja Aasian maissa tapahtuneet sosialistiset vallankumoukset eivät muka ole tapahtuneet Marxin mukaan, vaan Marxin käsitysten vastaisesti, ei historiallisen materialismin teorian mukaisesti, vaan ristiriidassa sen kanssa; että nykyajan tapahtumat eivät muka ole vahvistaneet, vaan kumonneet marxilaisuuden, historiallisen materialismin. Marxilaisuus opettaa, sanovat sen arvostelijat, että sosiaalinen vallankumous tulee tapahtumaan ensin teollisesti kehittyneimmissä kapitalistisissa maissa, mutta se on tapahtunut verraten takapajuisissa maissa.

Huvittavaa on seurata, kuinka porvaristo ja revisionistit esiintyvät historiallisen materialismin tulkitsijoina! Sellaisen osan esittäminen ei heille mitenkään sovi. Voidakseen tulkita historiallista materialismia oikein on tunnettava ja ymmärrettävä se. Mutta porvariston teoretikot, sosiologit ja poliittiset edustajat sekä revisionistit ovat kaukana siitä, että tuntisivat historiallisen materialismin, sen käsittämisestä puhumattaakaan.

Kun otetaan maailmanhistoriallinen prosessi kokonaisuudessaan, niin on eittämätön totuus, ettei yksikään yhteiskuntamuodostuma tuhoudu ennen kuin ovat kehkeytyneet sen kaikki tuotantovoimat, ja uudet, korkeammat tuotantosuhteet eivät milloinkaan ilmaannu ennen kuin vanhan yhteiskunnan helmassa ovat kypsyneet aineelliset edellytykset niiden olemassaololle. Sosialistiset tuotantosuhteet, jotka ovat vakiintuneet Neuvostoliitossa ja muissa sosialismin maissa, eivät ole ainoastaan tulos tuotantovoimien aikaisemmasta kehityksestä näissä maissa ennen sosialistisen vallankumouksen tapahtumista. Ne ovat myös kiertämätön tulos tuotantovoimien kehityksestä koko kapitalistisen maailmanjärjestelmän uumenissa. Sosialistinen vallankumous on paitsi kyseisen maan sisäisten yhteiskunnallisten

ristiriitojen myös maailman kapitalismin koko järjestelmän kriisin tulos. Ne ristiriidat, jotka synnyttivät sosialistisen vallankumouksen Venäjällä, Kiinassa, Tšekkoslovakiassa, Puolassa ja muissa maissa, ovat sekä näiden maiden sisällä kehittyneen konfliktin että myös maailman taloudellisen, yhteiskunnallisen ja poliittisen kriisin tulos. Ne maat, joissa ensiksi tapahtui sosialistinen vallankumous, olivat kapitalistisen maailmanjärjestelmän heikoimpia renkaita. Taloudelliset, yhteiskunnalliset ja poliittiset ristiriidat olivat näissä maissa muodostuneet syvälisemmiksi ja kärkevämmiksi kuin kapitalistisen maailman kehittyneimmissä maissa. Ja näissä maissa kypsyivät poliittisesti ja aatteellisesti ennemmin ne voimat, jotka osoittautuivat pystyviksi ratkaisemaan nuo ristiriidat vallankumouksellisesti.

Taloudellisesti kehittyneimmissä maissa, sellaisissa kuin USA:ssa ja Englannissa, yhteiskunnalliset ristiriidat osoittautuivat monien taloudellisten ja poliittisten syiden vuoksi vähemmän kypsiksi. Eikä se ole lainkaan ristiriidassa edellä esitettyjen historiallisen materialismin väittämien kanssa. Marx ja Engels näkivät Englannin harjoittaman siirtomaarouksen ja Englannin työväenluokan kermakerroksen porvarillistumisprosessin, näkivät, kuinka porvaristo ja reformistit turmelivat Englannin työväenluokan tietoisuutta. Siksi he sanoivat, että Englannin työläisten tietoisuuden vallankumouksellistuminen tulee tapahtumaan ensinnäkin, kun Englannin siirtomaaherruus loppuu ja toiseksi, kun Englanti kadottaa monopoliasemansa maailmanmarkkinoilla. Englannin monopoliasemalle maailmanmarkkinoilla on jo tullut loppu. Englannin siirtomaaherruuden luhistuminen tapahtuu vastustamattomalla voimalla meidän päivinä. Mutta Englannin taloudelliset asemat entisissä siirtomaissa — Intiassa, Pakistanissa, Birmassa, Malajilla, Ceylonissa, Lähi- ja Keski-idän maissa — ovat vielä lujat. Näistä maista virtaa edelleenkin korkeita liikevoittoja emämaahan. Pieni osanen näistä voitoista jakautuu Englannin työläisten kermakerroksen osaksi.

Kaikki tämä on otettava huomioon tarkastellessamme ristiriitojen kehittymisen perspektiivejä yhdessä tai toisessa maassa. Ken ei halua nähdä näitä tosiasioita, ei ole marxilainen. Tutkittaessa USA:n sisäisten ristiriitojen kehitystä ei saa unohtaa sellaisia tosiasioita, että USA on tehnyt monista Etelä- ja Keski-

Amerikan maista tosiasiallisesti siirto- ja puolisiirtomaita ja ryöstää niitä armottomasti. USA:n monopolit riistävät ja ryöstävät Lähi-idän maita. Ne pyrkivät lujittamaan asemiaan kaikissa maanosissa. Tulee muistaa sekin seikka, että kahdessa maailmansodassa USA:n monopolit kokosivat itselleen valtavia rikkauksia kansojen veren hinnalla.

Marxilaisen tulee ottaa huomioon kaikki nämä tosiasiat tarkastellessaan yhteiskunnallisen vallankumouksen aineellisia edellytyksiä, sitä taloudellista maaperää, jolla sisäiset ristiriidat ja yhteiskunnalliset konfliktit kehittyvät.

Taloudellinen ja poliittinen kehitys tapahtuu imperialismiin kaudella hyvin epätasaisesti, myös eri maiden kypsyminen sosialismiin tapahtuu epätasaisesti. Sitä, missä määrin yksi tai toinen maa on kypsä siirtymään sosialismiin, ei todista ainoastaan teoria, vaan myös käytäntö — työväenluokan taistelu, sen pystyvyys liittämään ympärilleen kansanjoukot ja viemään ne mukaansa.

3. Yhteiskuntaelämän ja yhteiskunnan kehityksen lainmukaisuuksien luonne

Saatuaan selville, että yhteiskunnan olemassaolon ja kehityksen perustana on aineellisen elämän tuotanto, tuotantotapa, historiallinen materialismi määritteli ensimmäisenä tieteellisesti yhteiskunnallisten ilmiöiden välisen sisäisesti välttämättömän yhteyden, selitti yhteiskunnan kehityksen tarkasti lainmukaiseksi prosessiksi. Siten se antoi avaimen menneisyyden ja nykyisyyden tapahtumien tieteelliseen käsittämiseen ja teki mahdolliseksi tapaustenkulun ja ihmisyyhteiskunnan kehityksen tieteellisen ennakkoltanäkemisen.

„Samoin kuin Darwin teki lopun niistä käsityskannoista, joiden mukaan eläin- ja kasvilajit eivät ole missään yhteydessä toisiinsa, vaan ovat satunnaisia, 'jumalan luomia' ja muuttumattomia, ja ensimmäisenä asetti biologian täysin tieteelliselle pohjalle saatuaan selville lajien muuttuvaisuuden ja niiden perinnöllisyyden,— samoin Marx teki yhteiskuntaan nähden lopun käsityskannoista, joiden mukaan yhteiskunta on yksilöitten mekaaninen aggregaatti, jossa päällystön tahdosta ... ovat

kaikenlaiset muutokset mahdollisia ja joka syntyy ja muuttuu sattumanvaraisesti, ja ensi kerran asetti sosiologian tieteelliselle pohjalle saatuaan selville käsitteen yhteiskunta- ja talousmuodostumasta määrättyjen tuotantosuhteiden kokonaisuutena, saatuaan selville sen, että sellaisten yhteiskuntamuodostumien kehitys on luonnonhistoriallinen prosessi.”¹

Luonnonhistoriallinen merkitsee, että se on ihmisten tahdosta ja tajunnasta riippumattomista syistä johtuva välttämätön, lainmukainen, objektiivinen prosessi, vaikka se muodostuukin tahdon ja tajunnan omaavien ihmisten toiminnoista.

Nykyajan porvarilliset sosiologit ja porvariston poliittiset johtajat julistavat usein nykykauden kaikki yhteiskunnalliset kumoukset, poliittiset vallankumoukset ja kansalliset vapausliikkeet subjektiivisten syiden tulokseksi, kommunististen puolueiden ja niiden johtajien toiminnan tai, kuten he sanovat, kommunistien „hajotus”-toiminnan tulokseksi. Todellisuudessa nykykauden yhteiskunnalliset ja poliittiset liikkeet sekä kansalliset vapausliikkeet ovat taloudellisen ja valtiollisen kehityksen lainmukainen tulos, tulos yhteiskunnallisesta edistyksestä, joka on objektiivisten lakien alainen eikä riipu ihmisten tahdosta.

Jokainen tieteellinen laki ilmaisee ilmiöiden, prosessien välisen objektiivisen pysyvän yhteyden, niiden väliset välttämättömät suhteet. Ne lait, joita historiallinen materialismi ja muut yhteiskuntatieteet tutkivat, ilmaisevat yhteiskunnallisten ilmiöiden, prosessien välisen välttämättömän ja pysyvän yhteyden. Yksityisen, satunnaisen yhteiskuntaelämän pintailmiön asemesta yhteiskunnallinen laki ilmaisee ilmiöiden yleisen, oleellisen, välttämättömän sisäisen yhteyden ja niiden toistuvaisuuden. Se ilmaisee niiden ilmiöiden keskinäisen riippuvaisuuden, joista toiset esiintyvät syynä, toiset seurauksena. Vaikkakin yhteiskunnan kehityksen kulussa on sijansa vuorovaikutuksella ja ilmiöt, jotka tietyssä yhteydessä esiintyvät seurauksena, esiintyvät sitten itse syynä ja voivat vaikuttaa takaisin siihen perustaan, joka on ne synnyttänyt, jää yhteiskunnallisten ilmiöiden historiallisessa vuorovaikutuksessa primaatti, etusija, määräävä merkitys kuitenkin yhteiskunnan kehityksen aineellisille ehdoille ja aineellisille liikkeellepaneville voimille.

¹ V. I. Lenin, Teokset, I. osa, ss. 126—127.

Yhteiskunnallinen, esimerkiksi taloudellinen, laki sanoo, että eri maiden historiallisista, kansallisista ja muista erikoisuuksista huolimatta kaikkialla, missä on syntynyt kapitalismi, kapitalistinen tuotantotapa, ovat syntyneet myös vastakkaiset luokat — proletariaatti ja porvaristo — ja alkanut niiden välinen taistelu. Siinä ilmenee kapitalistisen yhteiskunnan ilmiöiden yleinen, välttämätön ja toistuva yhteys.

Kun kasvaneet tuotantovoimat joutuvat ristiriitaan aikansa eläneiden tuotantosuhteiden kanssa, seuraa sitä ennemmin tai myöhemmin yhteiskunnan perusteellisen uudestijärjestämisen kausi, yhteiskunnallinen vallankumous. Niin tapahtui 17.—18. ja 19. vuosisadalla, jolloin siirryttiin feodalismista kapitalismiin. Niin tapahtuu myös meidän aikakaudellamme, jolloin siirrytään kapitalismista sosialismiin. Tämä siirtyminen ei ole satunnainen, vaan taloudellisesti välttämätön, lainmukainen ja vääjäämätön prosessi.

Yhteiskunnallisen kehityksen lait ovat objektiivisia lakeja. Ne eivät ole vain riippumatta ihmisten tahdosta ja tajunnasta, vaan itse määräävät ihmisen tahdon, tajunnan ja toiminnan. Marx kirjoittaa:

„Vaikkapa yhteiskunta olisikin päässyt kehityksensä luonnolain jäljille — ja tämän teoksen lopputarkoituksena on paljastaa uudenaikaisen yhteiskunnan taloudellinen liikunnan laki,— ei se voi hypätä yli luonnollisten kehityskausiensa eikä tehdä niitä olemattomiksi. Mutta se voi lyhentää ja lievittää niiden synnytystuskia.

...Käsitän yhteiskunta- ja talousmuodostuman kehityksen luonnonhistorialliseksi prosessiksi...”¹

Yhteiskunnalliset lait ovat erilaisia: toiset niistä vaikuttavat kaikissa yhteiskunta- ja talousmuodostumissa, toiset ovat ominaisia vain luokkavastakohtiin perustuville muodostumille, ja vihdoin on olemassa lakeja, jotka ovat ominaisia vain tietylle yhteiskunta- ja talousmuodostumalle.

Sellaiset lait kuin laki yhteiskunnallisen olemisen määräävästä merkityksestä yhteiskunnallisen tajunnan suhteen, laki tuotantotavan määräävästä merkityksestä yhteiskunnan rakenteessa ja kehityksessä, laki tuotantovoimien määräävästä

¹ K. Marx, Pääoma, I osa, 1957, s. 39.

merkityksestä tuotantosuhteisiin nähden, laki yhteiskunnallisen päällysrakenteen riippuvaisuudesta taloudellisesta perustasta ja eräät muut ovat yleisimpiä yhteiskunnallisia lakeja ja vaikuttavat kaikissa yhteiskunta- ja talousmuodostumisissa, vaikka niiden vaikutus ilmeneekin eri tavalla eri muodostumien konkreettisista historiallisista ehdoista riippuen. Nämä yleisimmät, so. sosiologiset, lait ilmenevät yhteiskunnan kehityksen eri asteilla erilaisissa konkreettisissa ja historiallisissa muodoissa. Marx ja Engels keksivät ja muotoilivat nämä lait sellaisten yhteiskuntamuodostumien kuin alkukantaisen yhteisöjärjestelmän, orjuuden ja feodalismien ja erittäinkin kapitalistisen yhteiskuntamuodostuman kaikinpuolisen tutkimisen pohjalla.

Erotukseksi laeista, jotka ovat ominaisia kaikille yhteiskunta- ja talousmuodostumille, laki luokkien taistelusta historian liikkeellepanevana voimana on ominainen vain yhteiskunnille, jotka perustuvat luokkien väliseen antagonismiin. Tämä laki ei vaikuttanut satoja vuosituhansia jatkuneen alkukantaisen yhteiskunnan olemassaolon aikana. Se lakkaa vaikuttamasta, kun yhteiskunnan jakautuminen luokkiin häviää.

Monet porvarilliset sosiologit, historiantutkijat ja poliittiset toimihenkilöt kieltävät luokkataistelulain ja katsovat sen marxilaisten tekaisemaksi. He perustelevat ajatustaan sillä, että tämä laki, marxilaisten oman tunnustuksen mukaan, ei ole yleinen, sen vaikutuksella on rajoitetut historialliset puitteet, ja kuitenkin jokaisen lain tunnusmerkkinä on yleisyys. Mutta yleisyyttä hän on erilaista. Esimerkiksi biologian lait syntyvät ja vaikuttavat vain siellä, missä on elämää. Auringossa nämä lait eivät vaikuta. Ne eivät vaikuttaneet myöskään Maassa silloin, kun siinä ei ollut elämää. Mutta kenen päähän pätkähtäisi kieltää tällä perustalla biologisten lakien reaalisuus? Sama koskee myös luokkataistelulakia: se vaikuttaa siellä, missä on toisilleen vihamielisiä yhteiskuntaluokkia ja niiden välillä antagonistisia ristiriitoja. Se lakkaa olemasta samalla, kun yhteiskunnan luokkiin jakautuminen häviää.

Porvarillisten sosiologioiden ja erittäinkin taloustieteilijöiden keskuudessa on levinnyt käsitys, jonka mukaan kapitalismin lait ovat ominaisia yhteiskunnan kehityksen kaikille asteille. Kapitalistisen yhteiskunnan historiallisesti rajoitetut olemassaolon ehdot ja sen lait porvariston ideologit korottavat yleisiksi ja

ikuisiksi. Marx ja Engels paljastivat tuon porvarillisten sosiologien ja taloustieteilijöiden rajoittuneen, historianvastaisen, so. metafyyssillisen, käsityksen ja todistivat, että kapitalismi on vain eräs ihmiskunnan kehityksen historiallisesti ohimenevistä muodoista. Tästä Engels kirjoitti:

„Meidän käsityksemme mukaan eivät niin sanotut „taloudelliset lait” ole luonnon ikuisia lakeja, vaan historiallisia, syntyviä ja katoavia lakeja, ja nykyaikaisen kansantaloustieteen lakikokoelma, mikäli taloustieteilijät ovat laatineet sen objektiivisesti oikein, on meille vain niiden lakien ja ehtojen summa, joiden vallitessa nykyaikainen porvarillinen yhteiskunta voi olla olemassa. Sanalla sanoen se on abstraktinen ilmaisu ja yhteenvedo nykyisen porvarillisen yhteiskunnan tuotannon ja vaihdon ehdoista. Siksi ei yksikään näistä laeista, mikäli ne ilmaisevat *puhtaasti porvarillisia suhteita*, ole nykyistä porvarillista yhteiskuntaa vanhempi. Ne lait, jotka tietyissä määrin ovat olleet voimassa koko aikaisemman historian aikana, ilmaisevat vain sellaisia suhteita, jotka ovat yhteisiä kaikille yhteiskunnille, jotka perustuvat luokkaherruuteen ja luokkariistoon.”¹

Kun Marx ja Engels aikanaan todistivat teoreettisesti niiden taloudellisten suhteiden ja lakien historiallisen luonteen, jotka ovat ominaisia kapitalistiselle yhteiskunnalle, niin uuden yhteiskunta- ja talousmuodostuman syntyminen, sosialismin voitto Neuvostoliitossa ja sosialistisen vallankumouksen voittokulku eräissä muissa Euroopan ja Aasian maissa ovat todistaneet käytännöllisesti kapitalismin ja kapitalismin oloissa vaikuttavien lakien historiallisen rajoittuneisuuden. Yhdessä uuden, sosialistisen järjestelmän kanssa ovat tulleet voimaan yhteiskunnan kehityksen uudet lait, jotka ovat ominaisia tälle yhteiskuntamuodostumalle.

Sosialistisen yhteiskunnan oloissa vaikuttavat edelleenkin sellaiset sosiologiset lait, jotka ovat ominaisia ihmiskunnan kehityksen kaikille asteille. Mutta samalla sosialistisessa yhteiskunnassa syntyy uusia, erityisiä lakeja, yhteiskunnan kehityksen uusia vaikutteita ja liikkeellepanevia voimia, jotka ovat ominaisia tämän tyyppisille yhteiskunnallisille suhteille, jotka tekevät mahdolltomaksi ihmisen harjoittaman toisen ihmisen riiston ja

¹ Marx — Engels, Ausgewählte Briefe, Berlin 1953, S. 203.

turvaavat kansan aineellisen hyvinvoinnin kasvun ja jokaisen yksilön kaikinpuolisen kehityksen. Sosialistinen tuotantotapa synnyttää sosialistisen yhteiskunnan aatteellisen ja poliittisen yhtenäisyyden, työläisten ja talonpoikain liiton, kaikkien kansojen ja kansallisuuksien ystävyys ja tasavertaisuuden. Sosialistisen yhteiskuntajärjestelmän voiton tuloksena tapahtuu kulttuurivallankumous, vakiintuu sosialistinen ideologia.

Samoin kuin kapitalismissa on eri maissa ollut omat erikoisuutensa, jotka ovat johtuneet näiden maiden kehityksen aikaisemmista historiallisista oloista, samoin myös sosialististen maiden kehityksessä on omat erikoisuutensa. Mutta samoin kuin kapitalismin kehityksen erikoisuudet eri maissa (esimerkiksi niin sanottu amerikkalainen tai preussilainen kehitystie) eivät ole kumonnet Marxin selville saamia kapitalismin kehityksen yleisiä lakeja, samoin myös sosialismin kehityksen erikoisuudet eri maissa eivät kumoa, vaan päinvastoin edellyttävät sosialistisen yhteiskunnan yleisten lakien vaikutusta. Tärkeimmät lainmukaisuudet, jotka ovat ominaisia kaikille sosialismin tielle lähteneille maille, on osoitettu sosialististen maiden kommunististen ja työväenpuolueiden edustajain Moskovon neuvottelukokouksen julkilausumassa.¹

Siitä johtuen, että yhteiskunta- ja talousmuodostumat eivät ole kehityksessään vain erikoisten, kyseiselle yhteiskuntamuodostumalle ominaisten lakien, vaan myös yleisten sosiologisten lakien vaikutuksen alaisia, ihmisyyhteiskunnan kehityksessä muodostuu yhteys, periytyvyys. Maailman historiassa, yhteiskunnan historiassa ei ole vain jatkuvuutta, vaan myös jatkumattomuutta, sillä jokainen yhteiskunta ja talousmuoto eroaa laadullisesti toisista, mutta niiden välillä on yhteys, ykseys, joka määräytyy tuotantovoimien kehityksestä ja yleisten sosiologisten lakien vaikutuksesta. Jokainen uusi sukupolvi saa käyttöönsä edellisen sukupolven luomat tuotantovoimat, jotka ovat sille ikään kuin uuden tuotannon materiaalina. Siten syntyy jatkuva yhteys ihmisten historiassa, muodostuu ihmiskunnan historia, mikä muuttuu sitä täydellisemmin ihmiskunnan historiaksi, mitä

¹ „Документы Совещаний представителей коммунистических и рабочих партий, состоявшихся в Москве в ноябре 1957 г.“, Господитиздат, 1957, стр. 13—14.

enemmän ihmisten tuotantovoimat sekä niin muodoin heidän yhteiskunnalliset suhteensa kehittyvät ja kasvavat.¹

Samoin kuin materialistiseen dialektiikkaan rinnan yleisimpien kehityslakien kanssa sisältyvät dialektiikan kategoriat, jotka myös yleistävät ja kuvastavat ilmiöiden tai prosessien välisiä oleellisia yhteyksiä, on historiallinen materialismikin rinnan mainittujen yhteiskunnan kehityksen yleisten lakien kanssa kehitellyt eräitä yleistäviä käsitteitä, kategorioita, jotka kuvastavat yhteiskunnallisia ilmiöitä ja prosesseja, oleellisinta niissä. Sellaisiin kategorioihin kuuluvat käsitteet: yhteiskunta- ja talousmuodostuma, yhteiskunnallinen tuotanto, yhteiskunnan aineellisen elämän ehdot, yhteiskunnallinen oleminen, yhteiskunnallinen tajunta ja sen muodot, tuotantotapa, yhteiskunnan taloudellinen rakenne, yhteiskunnan perusta ja päällysrakenne, yhteiskuntaluokka, valtio, vallankumous, ideologia jne.

Monet porvarilliset sosiologit esittävät väitteitä lakikäsitettä ja yleiskäsitteitä, kategorioita vastaan; he sanovat näitä käsitteitä fiktioiksi, tiedostavan järjen mielivaltaisiksi luomuksiksi. On totta, että käsitteet ovat ihmisten, ajattelun luomuksia. Mutta tieteelliset kategoriat eivät ole fiktioita, ne kuvastavat ja panevat merkille todellisuuden oleellisia puolia ja tekevät mahdolliseksi yhden tai toisen prosessin syvällisemmän käsittämisen. Nämä kategoriat syntyvät tiedostamisprosessissa, historiallisen käytännön kulussa ja tarkastetaan ja täsmennetään käytännössä.

Yhteiskunnallinen elämä on historiallisen kehityksensä kannalta äärettömän monipuolista. Tiedostamisprosessissa yhteiskuntatiede, historiallinen materialismi kehittää jo olevien käsitteiden lisäksi uusia käsitteitä, kategorioita uusien ilmiöiden ja prosessien heijastamiseksi.

4. Historiallinen lainmukaisuus ja ihmisten tietoinen toiminta. Vapaus ja välttämättömyys

Porvarilliset sosiologit syyttävät historiallisen materialismin kannattajia fatalismista. He väittävät, että katsoessaan yhteiskunnan kehityksen luonnonhistorialliseksi lainmukaiseksi

¹ Ks. *K. Marx ja F. Engels*, Valitut teokset, II osa, ss. 399—400.

prosessiksi historiallinen materialismi muka kieltää ihmisten aktiivisen ja tietoisien toiminnan merkityksen ja tuomitsee heidät passiivisuuteen, kylvää fatalismia. Tosiasiassa historiallisella materialismilla ei ole mitään yhteistä fatalismin ja kvietismin kanssa. Enemmänkin, historiallinen materialismi on aina ollut ja on edelleenkin fatalististen teorioiden vastustaja, sillä ne johtavat ihmisiä, yhteiskunnan edistyksellisiä voimia passiivisuuteen, toimettomuuteen. Sen on todistanut marxilaisen teorian koko henki, olemus, samoin kuin marxilaisuuden käytäntökin. Saatuaan selville yhteiskunnallisen elämän, yhteiskunnan historian lait marxilaisuus selitti ensi kerran tieteellisesti suurten ihmisjoukkojen, kansojen ja yhteiskuntaluokkien toiminnan. Löytämällä luokkataistelun lait, yhteiskunnallisen vallankumouksen lait, sosialismin ja kommunismin rakentamisen lait marxilaisuus, historiallinen materialismi, loi lujan teoreettisen, tieteellisen perustan työväenluokan tietoiselle toiminnalle, aseisti tämän luokan etujoukon, marxilaiset puolueet, näiden lakien tuntemuksella.

Estävätkö fysiikan, kemian, biologian objektiiviset lait ihmisiä alistamasta luonnonvoimia? Eivät tietenkään estä. Pääinvastoin näiden lakien tuntemattomuus tai huomiotta jättäminen tekisi mahdottomaksi odotettuihin tuloksiin johtavan ihmisten tarkoituksenmukaisen toiminnan. Luonnon lait ja niiden tiedostaminen tekevät yhteiskunnalle mahdolliseksi luonnon voimien alistamisen. Siitä on todistuksena teollisuustuotannon kone-tekniikan kehitys, valtavien vesivoima-asemien rakentaminen, atomivoiman hyväksikäyttö, avaruuslennot jne. Samoin myös yhteiskunnan kehityksen objektiivisten lakien olemassaolo ja niiden tiedostaminen on edellytys, joka tekee mahdolliseksi ihmisten menestyksellisen, tietoisien historiallisen toiminnan. Tunte-matta yhteiskunnan kehityksen lakeja ihmiset, kansat ja yhteis-kuntaluokat ovat raivanneet itselleen tietä eteenpäin vain hapuillen. Aikaisempien yhteiskunnallisten vallankumousten aikoina, jolloin joukot nousivat taisteluun aikansa eläneitä yhteiskuntamuotoja vastaan, yhteiskunnan kehityslakien, vallankumouksen lakien tuntemattomuus johti siihen, että noiden val-lankumousten tulokset olivat usein odottamattomia ja eräissä suhteissa jopa päinvastaisiakin kuin ne tavoitteet, joihin joukot taistelussa pyrkivät. Kysymys ei tietenkään ollut vain lakien

tuntemattomuudesta, vaan myös itse niiden yhteiskunnan kehityksen objektiivisten prosessien luonteesta, joista siihen aikaan johtui taloudellisen kehityksen vaistonvaraisuus ja kaikkinaisen riiston hävittämisen mahdottomuus. Mutta kiistatonta on, että yhteiskunnan kehityksen lakien tuntemattomuus, työtätekevien joukkojen valistumattomuus ja poljettu asema olivat pahana esteenä niiden vapautuksen tiellä.

Meidän aikanamme työtätekevien monimiljoonaiset joukot ovat eräissä maissa jo karistaneet ja toisissa maissa karistavat yltään luokka- ja kansallisuussorron kahleet. Historiallisen kehityksen kulku on äärettömästi nopeistunut. Se on selitettävissä monilla syillä: tuotantovoimien korkealla kehitystasolla, mikä luo aineellisen mahdollisuuden vapautua riistosta ja riistäjästä, sillä, että liikkeeseen on tullut mukaan valtavat ihmis-massat, että kansanjoukkojen johdossa on kaikista sorretuista luokista vallankumouksellisin ja järjestynein luokka — proletariaatti, sillä, että työväenluokkaa johtavat marxilaiset puolueet, jotka on aseistettu yhteiskunnan kehityksen lakien, sosialismin puolesta käytävän taistelun lakien tuntemuksella. Kommunistiset puolueet opettavat työväenluokkaa ja kaikkia työtätekeviä tuntemaan yhteiskunnan kehityksen lait ja käyttämään niitä taistelussa kapitalismia vastaan kommunismin puolesta. Ja tämä on eräs tärkein seikka, minkä vuoksi joukkojen tietoisuuden taso on nyt verrattomasti korkeampi kuin aikaisempina kausina.

Historiallisen lainmukaisuuden, välttämättömyyden tunnustaminen ja ihmisten historiallisen toiminnan merkityksen tunnustaminen eivät ole ristiriidassa keskenään. Jos ihmiset, yhteiskuntaluokat eivät toimi vastoin yhteiskunnan lainmukaisuuksia, vaan yhteiskunnan kehityksen suuntaan, niin heidän toimintansa on tuloksellista.

Toisin on asia, jos yksi tai toinen aikansa elänyt luokka on joutunut ristiriitaan historian kulun kanssa, historian lakien kanssa ja haluaa pidättää historian kulkua, „kumota” yhteiskunnan edistyvän kehityksen lait, historiallisen edistyksen lait. Kuten historiallinen kokemus osoittaa, sellaiset luokat kärsivät aina viime kädessä tappion. Niin kävi feodaalisen järjestelmän puolustajille — tilanherra-aristokraateille. Niin käy meidän aikanamme aikansa eläneelle porvaristolle, joka yrittää kääntää

historian ratasta taaksepäin, ehkäistä sosialismin voimien kehityksen, uuden, sosialistisen yhteiskunnan voiton. Historian kokemus puhuu, että se on toivoton hanke. Historiallinen prosessi on vääjäämätön. Yhteiskunnan kehitys on aina tapahtunut ja tapahtuu nousevaa linjaa, alemmista muodoista korkeampiin. Voiton (kun tarkoitetaan lopullista eikä tilapäistä voittoa) saavat edistykselliset voimat, jotka toimivat yhteiskunnan aineellisen elämän kehityksen vaatimusten mukaisesti.

Meidän aikakaudellamme sosialismin voimat määräävät historiallisen kehityksen suunnan. Kommunismi on koko ihmiskunnan tulevaisuus. Porvariston ideologit ja poliittiset edustajat yrittävät kumota tämän totuuden. Mutta yhteiskuntakehityksen lait ja kansojen taistelu ovat porvaristoa voimakkaammat.

Porvarilliset sosiologit, marxilaisuuden arvostelijat väittävät, että marxilaisuutta vaivaa sisäinen ristiriita, sillä marxilaiset sanovat, että sosialismi on välttämättömien lakien vaikutuksen tulos, mutta samaan aikaan järjestävät puolueen yhteiskunnallisen vallankumouksen suorittamiseksi. Toinen sulkee pois toisen, sanovat marxilaisuuden arvostelijat. Englantilainen porvarillinen sosiologi Karl Federn kirjoittaa kirjassaan „Materialistinen historian konseptio”: „Jos sosialismin pitäisi ilmaantua lain perustalla, niin sitä ei tarvitsisi vaatia. Jos sosialismi olisi todellakin kiertämätön ja olisi seuraava vaihe yhteiskunnan kehityksessä, niin ei tarvittaisi sosialistista teoriaa ja sitä vähemmän sosialistista puoluetta. Ei kukaan perusta puoluetta kevään ja kesän aikaansaamiseksi.”¹ Tuo argumentti ei ole uusi. Jo viime

¹ Huvittavaa on, että myös Chester Bowles, kirjan „Maailman uusia ongelmia” (New York, 1955) tekijä esittää samanlaisen argumentin marxilaisia vastaan. Hän kirjoittaa: „Epäselväksi on myös jäänyt marxilaisen maailmankäsityksen toisen tärkeän kaksiselitteisyyden ratkaiseminen. Marx kehotti, järjesti ja sysäsi kannattajiaan taisteluun sosialismin puolesta ja samaan aikaan pyrki todistamaan, että se on kiertämätön. Mutta mitä järkeä on työskennellä ja uhrautua sen hyväksi, mikä jo muutenkin on ennakoilta määrätty?” (s. 34).

Chester Bowles, USA:n entinen Intian-lähettiläs, suurenkapitalisti, mainosyhtiön „Benton and Bowles” kanssaomistaja, nykyään USA:n ulkoasiain ministeriön virkailija, on amerikkalaisen porvariston huomattava ideologi. Mutta hän on tutkinut marxilaisuutta marxilaisuuden „arvosteluun” spetsialistuneiden porvarillisten professorien populaaristen selitysten mukaan. Bowlesilla ei ole aikaa tutkia Marxin „Pääomaa” eikä Leninin teoksia. Ja kun hän ei tunne dialektista logiikkaa, niin hän näki marxilaisuudessa „ratkaisemattomia ristiriitoja”. Mutta nuo ristiriidat eivät ole marxilaisuudessa, vaan Bowlesin ja porvarillisten professorien päässä.

Luomalla teoreettiset ja propagandistiset teoksensa Marx kasvatti, valisti ja järjesti työväenluokkaa eikä „sysännyt” sitä. Se ensinnäkin, Toiseksi,

vuosisadan lopussa sen esitti marxilaisuuden arvostelija kantilainen Stammer. Federn ja Stammer luulevat, että tuolla argumentillaan he antoivat marxilaisuudelle ja marxilaisille kuoliniskun. Mutta tosiasiaassa heidän arvostelunsa ei osu maaliin.

Luonnossa ilmiöt tapahtuvat ihmisten tahdosta ja toiminnasta riippumatta. Haluavatko ihmiset sitä tai eivät, heidän halustaan riippumatta päivä vaihtuu yöksi, kevät kesäksi, kesä sykyksi. Ihmisten toiminta ei kuulu näihin prosesseihin. Historian suhteen asia on toisin. Sitä tekevät ihmiset ja vain ihmiset. Ei suinkaan ole samantekevää, toimivatko ihmiset yhteiskunnan kehityslakien tuntemuksen perustalla vai sokeasti, hajallisesti vai järjestyneesti, vaistonvaraisesti vai tietoisesti. Tarvitsee vain syventyä näihin kysymyksiin, niin käy selväksi, että marxilaisuuden arvostelijat ampuvat harhaan. Objektivistien lakien olemassaolo ja yhteiskunnan kehityslakien tunteminen, näiden lakien hallitseminen antaa mahdollisuuden muuttaa sokean, tiedostamattoman välttämättömyyden tiedostetuksi, ts. vapaudeksi.

„Vapaus ei ole kuviteltua riippumattomuutta luonnonlaeista, vaan näiden lakien tuntemusta, ja siten saatua mahdollisuutta pakottaa nämä lait suunnitelmanmukaisesti vaikuttamaan määrättyjen tarkoituserien hyväksi. Tämä koskee yhtä hyvin ulkoisen luonnon lakeja kuin niitäkin, jotka säätelevät itse ihmisen ruumiillista ja henkistä olemista — kaksi lakien luokkaa, jotka

yksien tai toisten tapahtumien (esimerkiksi vallankumousten) historiallista kiertämättömyyttä koskevan opin ja noihin tapahtumiin osallistuvien aktiivisuuden ja tietoisuuden välillä ei ole ristiriitaa. Mitä paremmin työväenluokan joukot käsittävät sosialistisen vallankumouksen kiertämättömyyden, mitä järjestyneempinä ja suuremmalla innostuksella ne taistelevat tämän vallankumouksen koittamisen puolesta, sitä lähempänä on sen voitto. Ja päinvastoin, mitä heikommin työläiset käsittävät sosialistisen vallankumouksen kiertämättömyyden ja välttämättömyyden, sitä huonommin he ovat järjestyneet, sitä heikompi on heidän tahtonsa ja toimintansa, sitä enemmän he ovat heille vieraiden aatteiden vallassa.

Vallankumouksen menestystä varten ei riitä yksistään sen haluaminen. Sitä varten ovat välttämättömiä sekä objektiiviset edellytykset että sosialistisen vallankumouksen päätekijän — työväenluokan kypsyyden. Marx sai selville sosialistisen vallankumouksen vääjäämättömyyden lain. Hän teki paljon vallankumouksen lähentämiseksi ja halusi kiihkeästi sen koittavan. Mutta se ei kuitenkaan koittanut Marxin aikana. „Ylen inhimillinen” porvaristo hukutti vereen työväenluokan ensimmäisen taistelun sosialismin puolesta (Pariisin Kommuuni v. 1871). Kunnes sosialistisen vallankumouksen objektiiviset ja subjektiiviset edellytykset eivät ole kypsyneet, sitä eivät voi nostattaa edes sellaiset ajattelun ja vallankumousasian jättäiläiset kuin Marx. Mutta kun nuo edellytykset ovat kypsyneet, ei mikään voi estää sosialismin aatteiden voittoa. Kun sosialistiset aatteet valtaavat joukkojen mielet, tulee niistä murtumaton voima.

voimme erottaa toisistaan korkeintaan mielikuvituksissamme, mutta emme todellisuudessa. Tahdon vapaus ei sen vuoksi ole mitään muuta kuin kykyä tehdä ratkaisu asiantuntemuksella. Siis mitä *vapaampi* on ihmisen mielipide jostain kysymyksestä, sitä suuremmalla *välttämättömyydellä* tämän mielipiteen sisältö on määrätty; kun sitä vastoin tietämättömyyteen perustuva epävarmuus, joka aivan kuin mielivaltaisesti valitsee jonkin monista erilaisista ja ristiriitaisista ratkaisujen mahdollisuuksista, todistaa juuri siten epävapautensa, alistuneisuutensa sen alaiseksi, joka hänen juuri piti alistaa itsensä alaiseksi. Vapaus on siis luonnon välttämättömyyksien (Naturnotwendigkeiten) tiedostamiseen perustuvaa valtaa itsemme ja ulkoisen luonnon yli, siksi se on historiallisen kehityksen välttämätön tulos.”¹

Se, mitä Engels on sanonut luonnonlaeista, koskee täydellisesti myös yhteiskunnallisia lakeja, vapauden ja välttämättömyyden suhdetta yhteiskuntaelämässä. Niin kauan kuin yhteiskunnallisia lakeja ei ole tiedostettu ja ihmiset toimivat niiden vastaisesti, ne esiintyvät ikään kuin ihmisille vihamielisinä luonnonvoimina. Mutta sen jälkeen kun nuo lait on tiedostettu ja niiden luonne, niiden vaikutus ja vaikutuksen suunta on tullut tunnetuksi, ihmisille ilmaantuu mahdollisuus niiden hallintaan. Sosialismin oloissa marxilaisen puolueen johtamat kansanjoukot kykenevät yhä suuremmassa määrin alistamaan ne tahtoonsa ja saavuttamaan tämän perusteella yhä varmemmin päämääränsä.

Siten historiallinen materialismi ratkaisee vanhan filosofisen kysymyksen vapaudesta ja välttämättömyydestä dialektisesti ja ehdottoman determinismin hengessä.

Tuotantovoimien kehitykseen liittyy kapitalistisessa yhteiskunnassa, kuten tiedetään, aika-ajoittaiset talouspulat, jotka ovat kiertämättömiä tuotantovälineiden kapitalistisen yksityisomistuksen vallitessa. Nykyaikaiset tuotantovoimat vaativat tuotantovälineiden yksityisomistuksen hävittämistä, niiden suunnitelmanmukaisista käyttämisistä yhteiskunnan palvelukseen. Sosialismin oloissa on nykyaikaisten tuotantovoimien tiedostettuja kehityslakeja vastaavasti pystytetty sosialistiset tuotantosuhteet, joiden vallitessa ei ole talouspulia; yhteiskunta suuntaa tässä suunnitelmanmukaisesti tuotantovoimien kehitystä talou-

¹ F. Engels, *Anti-Dühring*, s. 120.

dellisiä lakeja vastaavasti. Siinä ilmenee sokean välttämättömyyden muuttuminen vapaudeksi.

Porvarilliset taloustieteilijät ja poliittiset toimihenkilöt etsivät selitystä Neuvostoliiton „taloudelliselle ihmeelle” — taloudellisesti takapajuisen maan muuttumiselle historiallisesti lyhyessä ajassa edistyneeksi teollisuusmaaksi, joka on haastanut taloudelliseen kilpailuun kapitalismin kehittyneimmän maan, USA:n. Porvariston teoreetikot ja poliittiset edustajat ovat ladelleet paljon erilaisia tulkittomuuksia. Mutta salaisuus on talouden sosialistisessa luonteessa, siinä että sosialistinen yhteiskunta käyttää tietoisesti taloudellisia lakeja, että kapitalismin aikana vallitseva sokea välttämättömyys muuttuu sosialismin aikana vapaudeksi. Nojautuen marxismin-leninisin teoriaan, yhteiskuntakehityksen lakien ja liikkeellepanevien voimien tuntemukseen kommunistinen puolue kehittää sosialismin ja kommunismin rakentamisen tieteellisesti perustellun politiikan. Tämä puolueen politiikka suuntaa miljoonien ihmisten luovaa toimintaa.

5. Historiallisen materialismin puoluekantaisuus

Tärkeimpänä yhteiskuntatieteen kysymyksenä on teorian ja politiikan, teorian ja luokka-, puolueintressien, luokkataistelun teorian ja käytännön keskinäissuhde. Puoluekannatonta, luokkakannatonta eli luokkien yläpuolella olevaa yhteiskuntatiedettä, yhteiskuntateoriaa ei luokkayhteiskunnassa ole eikä voi olla. Kun puhe on yhteiskuntatieteen sellaisista käsitteistä kuin lisäarvosta, riistosta, luokkataistelusta, valtiosta, oikeudesta, vallankumouksesta, niin mikä luokkakannaton puolueettomuus silloin voi tulla kysymykseen? Voiko luokkayhteiskunnassa olla ihmisiä, jotka leijailevat luokkien yläpuolella eivätkä ole kiinnostettuja siitä, miten nämä kysymykset ratkaistaan? Sellaisia ihmisiä ei ole eikä voi olla.

Meidän suurella luokkataistelujen aikakaudellamme, aikakaudella, jolloin ihmiskunta siirtyy kapitalismista kommunismiin, jopa luonnontieteiden — fysiikan, biologian ym. — yleisten teoreettisten kysymysten alallakin käydään ideologista taistelua, joka tavalla tai toisella heijastaa luokkien taistelua. Sitäkin

suuremmalla perusteella se voidaan sanoa filosofiasta ja yhteiskuntatieteistä, niihin luettuna myös sosiologia.

Kummallista on meidän aikanamme kuulla revisionistien järkeilyjä, että filosofian ja sosiologian jakaminen materialistiseksi ja idealistiseksi on „vanhentunut”. Idealismi ja materialismi ovat nykyisinkin pääpuolueita filosofiassa ja sosiologiassa; nämä kaksi perussuuntaa heijastavat luokkien — porvariston ja työväenluokan — taistelua.

Yhteiskuntatieteiden puoluekantaisuus on saanut nykyisin suuremman merkityksen kuin minään muuna historian kautena. Koko porvarillinen sosiologia ja historiankirjoitus asettaa nykyään päätehtäväkseen taistelun marxilaisuutta, materialismia, kommunismia vastaan. Ja siinä tulee selvästi esiin porvarillisen sosiologian luokkakantaisuus, puoluekantaisuus.

Mutta eikö puoluekantaisuus tieteessä ole ristiriidassa tieteen tarkoituksen, tieteen tehtävän kanssa — tutkimuksen objektiivisuuden kanssa, ihmisestä ja ihmiskunnasta riippumattoman objektiivisen totuuden löytämisen kanssa? Ei tietenkään.

Puoluekantaisuutta on erilaista. Taantumuksellisten luokkien puoluekantaisuus tekee objektiivisen tieteellisen tutkimuksen mahdottomaksi, erittäinkin silloin, kun kysymys on yhteiskunnan kehityslaeista ja näistä laeista johtuvista johtopäätöksistä. Taantumuksellinen luokka ja sen teoreetikot joutuvat kiertämättä ristiriitaan todellisuuden kanssa, yhteiskunnan kehityksen tarpeiden ja lakien kanssa, ja siksi he eivät kykene arvioimaan objektiivisesti ilmiöitä, tapahtumia, tendenssejä, jotka vievät tuon luokan tuhoon. Nuo tapahtumat ja prosessit aivan kuin sanovat aikansa eläneelle luokalle: muista loppusi lähenevän! Yhteiskunnan kehityksen lakien ja liikkeellepanevien voimien objektiivinen tutkiminen on sellaisissa oloissa taantumuksellisten luokkien edustajille mahdotonta.

Toisin on asia, kun kysymyksessä on edistyksellinen, nouseva luokka, joka yhteiskunnallisen asemansa vuoksi kulkee yhtä jalkaa historian kanssa. Aika tekee työtä sen hyväksi, sille kuuluu tulevaisuus. Edistyksellinen luokka ei pelkää objektiivisia lakeja, jotka johtavat vanhan yhteiskunnan tuhoutumiseen ja uuden syntymiseen. Vallankumouksellinen luokka ei ole konfliktissa yhteiskunnallisen kehityksen perustendenssien ja -lakien kanssa. Edistyksellinen, nouseva luokka voi katsoa rohkeasti

totuutta silmiin. Se on kiinnostettu objektiivisesta totuudesta, yhteiskunnan kehityslakien tiedostamisesta voidakseen menestyksellisemmin uudistaa yhteiskunnan.

Miten luokkien asema, edut ja taistelu vaikuttavat tieteelliseen tutkimukseen, se näkyy yhteiskuntatieteen historiasta.

Yhteiskunnallisen kehityksen lakien ja liikkeellepanevien voimien tiedostamista vaikeuttivat kauan monet syyt, muun muassa itse ihmisyyhteiskuntatutkimuksen kohteen monimutkaisuus.

Mutta ei ole vain se syynä siihen, että yhteiskunnallisen kehityksen lait saatiin selville huomattavasti myöhemmin kuin monet luonnonlait. Tärkeimpänä esteenä näiden lakien tiedostamisessa oli aina 19. vuosisadan ensimmäiselle puoliskolle saakka porvarillisen yhteiskunnan taloudellisten ja luokkasuhteiden kypsymättömyys. Tämän vuoksi eivät edes sellaiset porvarillisen taloustieteen huomattavat edustajat kuin A. Smith ja D. Ricardo päässeet arvolain tutkimuksessa ja kansallistulon jakautumisen alalla vallitsevien suhteiden analyysissä ensimmäisiä askeleita pitemmälle. Mutta kuitenkin siihen aikaan, jolloin porvaristo oli nouseva luokka, sen ideologit pyrkivät yhteiskunnallisten ilmiöiden tiedostamisen vaikeudesta huolimatta selvittämään yhteiskunnallisen elämän eräitä lakeja, „tunnustelivat” kapitalismin lakeja käsittämättä sen ohimenevää luonnetta. Mutta kun historia alkoi paljastaa kapitalismin olevan luonteeltaan ohimenevän, sen ideologiiden asennoituminen yhteiskunnallisen elämän lakien tiedostamiseen muuttui täydellisesti. Vaikka porvarillisen yhteiskunnan taloudelliset ja luokkasuhteet olivat tuona aikana jo kypsyneet ja taloudellisten syiden ja poliittisten seurausten välinen yhteys yksinkertaistunut, porvarillisen yhteiskuntatieteen edustajat ottivat valtavan taka-askelen niiden tiedostamisessa. He alkoivat ajatella enemmän sitä, millä tavalla kapitalistinen järjestelmä voitaisiin säilyttää ja suojata kypsyvien vallankumouksellisten voimien rynnistykseltä, kuin yhteiskunnallisten prosessien puolueetonta, mitään pelkäämätöntä tutkimista. Sen rohkean tieteellisen ajattelun sijalle, mikä oli ominaista porvarillisen kansantaloustieteen sellaisille varhaisille edustajille kuin Smithille ja Ricardolle, tulee tällä kaudella viheliäinen apologetiikka, yritykset puolustella kapitalismia. Erittäin luonteenomaista se on nykyajan porvarillisille sosiologeille ja taloustieteilijöille. Oleellisimpana syynä nykyajan porvarillisten

sosiologien ja taloustieteilijäin työn tuloksettomuuteen, heidän kyvyttömyyteensä saada selville yhteiskunnallisen elämän lainmukaisuuksia on porvariston ja sen ideologien luokkarajoittuneisuus ja luokkaetujen ajaminen. Kun kapitalistisen yhteiskunnan kehityslait tulevat yhä enemmän esille ei vain kapitalismin kehityksen lakeina, vaan myös sen tuhoutumiseen johtavina lakeina, niin porvariston ja sen ideologisten edustajien kauhu näiden lakien edessä kahlehtii heidän tieteellisen ajattelunsa.

Se on pääsyynä siihen, että porvarilliset sosiologit eivät ole menneet niitä latteita, pinnallisia analogeja pitemmälle, joissa luonnonlait ja yhteiskunnan lait, eläinorganismien elämä ja yhteiskunnan historia virheellisesti yhtäläistetään, ja ovat yleensä jääneet historian ja yhteiskunnallisen elämän jos jonkinlaisten idealististen tulkintojen vangiksi.

Nykyajan porvarillinen sosiologia kohdistaa yhä enemmän huomionsa erillisen yksilön sielunelämään yrittäen sen kautta saada selville yhteiskunnallisen elämän salaisuudet. Subjektivismi on tullut nykyajan porvarillisen sosiologian ja historiankirjoituksen luonteenomaisimmaksi piirteeksi. Monet porvarilliset historiantutkijat ovat asettaneet epäilyksen alaisiksi jopa eittämättömiäkin historiallisia tosiasioita. Näille historiantutkijoille ei historiallisen tiedostamisen tavoitteena ja tarkoituksena ole objektiivinen totuus ja laki, vaan niiden subjektiivinen tulkinta nykypäivien kannalta.

Heti kun porvarillisen yhteiskunnan lait alkoivat ilmetä tuon yhteiskunnan tuhoutumisen lakeina, niin porvarillinen sosiologia ja historiankirjoitus alkoivat tuntea vaistomaista vastenmielisyyttä yhteiskunnallisen kehityksen lakeja kohtaan. Jos nuo lait uhkaavat kapitalismin ja porvariston olemassaoloa, niin alas sellaiset lait! Sellaista on nykyajan porvarillisen sosiologian salattu logiikka.¹

¹ Kuinka suurta on taantumuksellisen yhteiskunnallisen ajattelun hämminki ja avuttomuus, näkyy Columbian yliopiston historian professorin Henry Robertsin kirjasta „Venäjä ja Amerikka” (New York, 1956). Sen valmisteluun osallistui sellaisia miehiä kuin John McCloy — entinen sotaministerin apulainen, Chester Bowles, Averell Harrimann, John D. Rockefeller, Hamilton Fish ym. Sitä mielenkiintoisempi on tuon „teoksen” tekijän tunnustus. Tekijän (tai oikeammin tekijöiden) on pakko tunnustaa, että kommunismi on kapitalististen maiden syvien sisäisten ristiriitojen synnyttämä ilmiö. „Näiden ristiriitojen juuret”, kirjoittaa Roberts, „ovat eräissä puhtaasti sisäisissä ilmiöissä, eräissä heikkouksissa, puutteellisuuksissa ja eripuraisuuksissa, joita esiintyy ei-kommunistisissa maissa ja jotka voivat uhkaavassa mitassa lisätä näiden

Historiallinen materialismi, kuten marxilaisuus kokonaisuudessaankin, syntyi vallankumouksellisen proletariaatin teoria ja maailmankatsomuksena. Työväenluokan edut eivät vaadi vanhan, aikansa eläneen ja taantumuksellisen ikuistamista. Siksi sen johtajat, teoreetikot, ideologit ovat kaikkein rohkeimpia, pelottomimpia vallankumouksellisia sekä tieteen että politiikan alalla. Historiallisen materialismin puoluekantaisuus on siinä, että se on marxilaisuuden tieteellinen ja historiallinen perusta, proletariaatin ja kaikkien työtätekevien kommunismin puolesta käymän vallankumouksellisen taistelun teoria. Ne lait ja liikkeellepanevat voimat, jotka historiallinen materialismi on saanut selville ja joita se tutkii, antavat selityksen yhteiskunnan etenevän, edistyksellisen kehityksen syistä. Meidän aikakaudellamme ihmisyyhteiskunnan kehitys merkitsee sosialismiin, kommunismiin kulkemista.

Porvarillinen puoluekantaisuus johtaa subjektivismiin, mieli-valtaisuuteen sosiologiassa, tosiasioiden ja johtopäätösten väristelyyn ja väärentämiseen historiatieteessä, todellisen tieteen hylkäämiseen.

Proletaarinen puoluekantaisuus, kommunistinen aatteellisuus takaa todellisuuden, yhteiskunnallisen elämän lakien syvällisimmän, objektiivisimman ja kaikinpuolisen tiedostamisen.

Johdonmukainen materialismi tieteessä, materialismi, joka yksin kykenee antamaan totuudenmukaisen, kaikkein tarkimman ja syvällisimmän tiedon sekä luonnosta että yhteiskunnallisesta elämästä, ei kiellä puoluekantaisuutta, vaan se sisältyy siihen itseensä. Vertaillen marxilaista materialismia Struven porvarilliseen objektivismiin Lenin kirjoitti:

„Objektivistit puhuu kyseessäolevan historiallisen prosessin välttämättömyydestä; materialisti toteaa täsmällisesti

maiden suojattomuutta. Ja kaikkein vaikeinta on taistella juuri noita suojattomuuden syitä vastaan, niitä on vaikea käsittääkin. Me voimme rakennella tämän suhteen erilaisia hypoteeseja ja osoittaisesti tiedostaa niiden olemuksen, mutta emme kuitenkaan tiedä, mikä määrää ihmisyyhteiskunnan kehityksen. Emme tiedä, mitkä osoittimet ovat tärkeimpiä. Tulojen kasvu ja jakautuminen henkeä kohti? Jumalanpalveluksessa käyntikö? Rikollisuuden määräkö? Väestön kuolleisuusprosenttiko vai terveydentila? Vaaleihin osallistuminenkö? Kaikkien taiteiden kehityskö? Vieläkin vähemmän tiedämme näiden osoittimien muuttumisen 'syistä' ” (s. 146).

Voidaanko kuvitella suurempaa sekaannusta ja tulkittomuutta kuin se, jota arvoisan historianprofessorin tunnustus todistaa?)

kyseessäolevan yhteiskunnallis-taloudellisen järjestelmän ja siitä aiheutuvat antagonistiset suhteet. Objektivistit, todistellessaan kyseessäolevan tosiasian sarjan välttämättömyyttä, on aina vaarassa eksyä näiden tosiasian apologeetan katsantokannalle; materialisti paljastaa luokkaristiriidat ja siten määrittelee oman katsantokantansa. Objektivistit puhuu 'voittamattomista historian tendensseistä'; materialisti puhuu siitä luokasta, joka 'hoitaa' kyseessäolevaa taloudellista järjestystä ja luo sellaisia ja sellaisia toisten luokkien vastarinnan muotoja. Näin ollen materialisti on toisaalta johdonmukaisempi kuin objektivistit ja toteuttaa omaa objektivismiaan syvällisemmin ja täydellisemmin. Hän ei rajoitu osoittamaan prosessin välttämättömyyttä, vaan hän ottaa selville nimenomaan mikä yhteiskunnallis-taloudellinen järjestelmä antaa sisällön tälle prosessille, *nimenomaan mikä luokka* määrittelee tämän välttämättömyyden... Toisaalta materialismiin sisältyy niin sanoakseni puoluekantasuus, mikä velvoittaa tapahtumia arvioitaessa aina asettumaan suoraan ja avoimesti määrätyn yhteiskunnallisen ryhmän näkökannalle.”¹

Nykyoloissa, jolloin maailma on jakautunut kahteen leiriin — Neuvostoliiton johtamaan sosialismin leiriin ja imperiaalistisen taantumuksen leiriin,— proletaarinen, kommunistinen puoluekantasuus ja todellisen tieteen edut vaativat, että sen, joka tutkii yhteiskunnallisia ilmiöitä, täytyy tarkastella niitä sen taistelun näkökannalta, jota työtätekevät käyvät rauhan, demokratian ja kommunismin puolesta.²

Historiallinen materialismi tekee marxilaisille puolueille ja kaikille työtätekeville mahdolliseksi riisua työväenluokan vihollisilta, rauhan, demokratian ja sosialismin vihollisilta kaikki ja kaikenlaiset naamiot, paljastaa sanahelinän ja pseudotieteellisen

¹ V. I. Lenin, Teokset, 1. osa, ss. 388—389.

² Mihin johtaa yritys asettua nykyajan poliittisessa ja ideologisessa taistelussa luokkien ja taistelevien puolueiden yläpuolelle näkyy nykyisten revisionistien teoksista. Marxilaisuudesta luopuminen ja marxilaisuuden pettäminen on vienyt revisionistit siihen, että he hämäävät aikakautemme perusristiriidan — kahden maailmanjärjestelmän, sosialistisen ja kapitalistisen järjestelmien, ristiriidan. Mutta näkemättä tätä perusristiriitaa ei voida käsittää mitään nykyajan poliittisesta ja ideologisesta taistelusta, jota käydään koko maailmassa. Proletaarisesta, kommunistisesta puoluekantasuudesta luopuminen on johtanut revisionistit porvarillisiin käsityksiin valtiosta, kapitalismin ja porvarillisen demokratian idealisointiin ja yrityksiin soveltaa porvarillisen yhteiskunnan lainmukaisuuksia sosialistisiin maihin. Kommunistisesta puoluekantasuudesta luopuminen johtaa totuudesta kieltäytymiseen, subjektivismiin.

„sosiologisen” skolastiikan takaa porvariston itsekkäät pyrki-
mykset ja tavoitteet.

Tieteen ja työtätekevien etuja palvelevan käytännöllisen toi-
minnan yhtenäisyys, teorian ja käytännön yhteys on kaikkien
marxilaisten puolueiden johtotähtenä. Siinä on niiden suuri ete-
vämmuus vihollisiin verraten. Yhteiskunnallisen kehityksen
lakeja tutkiva marxilais-leniniläinen tiede — historiallinen mate-
rialismi — mahdollistaa paitsi menneisyyden ja tänään tapahtu-
van oikein ymmärtämisen, myös sen näkemisen, mitä huomenna
tapahtuu, tekee mahdolliseksi nähdä tieteen pohjalla ennakoita
tapahtumain kulun, kehityksen suunnan ja toimia menestykselli-
sesti tähän tieteelliseen ennakkonäkemykseen nojautuen.

Marxilais-leniniläinen yhteiskuntatiede antaa kommunisti-
sille puolueille, työväenluokalle ja kaikille työtätekeville var-
muuden siitä, että työ voittaa pääoman, se antaa selvän
perspektiivin, teoreettisen asean sitä taistelua varten, jota käy-
dään kaikkinaisesta riistosta vapautumiseksi, kommunismin
voiton puolesta.

Historiallisen materialismin vallankumouksellisen tehokkuu-
den tärkeimpänä ehtona on, kuten edellä on jo sanottu, ilmiöiden
konkreettinen ja historiallinen tarkastelu. Ilmiöiden abstraktinen
ja dogmaattinen tarkastelu turruttaa historiallisen materialis-
min, tylsyyttää sen vallankumouksellisen kärjen. Konkreettisen ja
historiallisen tarkastelun periaate vaatii, että historiallista mate-
rialismia sovelletaan ja kehitetään luovasti.

Yhteiskunnan historia, yhteiskunnallinen elämä on tieteelli-
sen tutkimuksen kaikkein muuttuvin ja liikkuvin kohde. Siksi
sellainenkaan yleisteoreettinen tiede kuin historiallinen materia-
lismi, joka tutkii yhteiskuntakehityksen kaikkein yleisimpiä
lakeja, ei voi olla eikä ole liikkumatta, vaan kehittyy. Kuten
marxilaisuutta kokonaisuudessaankin sitä rikastuttavat uusien
ilmiöiden ja prosessien, uusien tapahtumien tutkimisen pohjalla
tehdyt uudet löydöt, yleistävät johtopäätökset. Samoin kuin yleis-
filosofinen materialismi kehittyy ja rikastuu niiden suurten keksintöjen
tuloksena, jotka saavat aikaan mullistuksia luonnontie-
teessä, niin myös historiallinen materialismi kehittyy sen kehi-
tyksen seurauksena, joka tapahtuu yhteiskuntatieteissä, joiden
tutkimuksen tuloksista se tekee yleistäviä johtopäätöksiä, ja
myös niiden suurten historiallisten tapahtumien yhteydessä, jotka

antavat mitä arvokkainta aineistoa uusia teoreettisia johtopäätöksiä varten.

Marxin ja Engelsin aikakaudella kapitalismi kehittyi vielä noususuuntaan. 19. vuosisadan lopussa ja 20. vuosisadan alussa kapitalismi siirtyi laskusuuntaan tapahtuvan kehityksen vaiheeseen. Nykyajan kapitalismi potee mitä syvällisintä kriisiä, josta se ei enää milloinkaan voi toipua. Suuria, maailmanhistoriallisen merkityksen omaavia tapahtumia ovat Lokakuun Suuri sosialistinen vallankumous ja sosialismin rakentaminen Neuvostoliitossa, sosialistisen vallankumouksen voitto Kiinassa ja monissa muissa Euroopan ja Aasian maissa, sosialismin muuttuminen maailmanjärjestelmäksi.

Nerokkaissa teoksissaan Lenin kehitti ja konkretisoi historiallisen materialismin perusajatuksia imperialismin kautta koskevien tietojen analysoinnin ja yleistämisen perustalla, sosialistisen vallankumouksen ja neuvostoyhteiskunnan ensimmäisen kauden kehityksen lainmukaisuuksien analysoinnin perustalla. Yhteiskunta- ja talousmuodostuman käsite, yhteiskuntakehityksen yleisten, erikoisten ja yksityisten lakien keskinäissuhde, tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden kehityksen lait, perustan ja päällysrakenteen keskinäissuhde, oppi valtiosta ja proletariaatin diktatuurista, luokkataistelusta ja kansallisesta vapausliikkeestä, sosialistisesta vallankumouksesta, objektiivisten edellytysten ja ihmisten tietoisien toiminnan, objektiivisten ja subjektiivisten tekijäin keskinäissuhde yhteiskunnallisessa elämässä, edistyksellisten yhteiskunnallisten aatteiden ja teoriain merkitys yhteiskunnan kehityksessä, niiden edellytysten analysointi, joissa marxilaisuus syntyi ja tieteellisen sosialismin aatteet levisivät työväenliikkeeseen, teorian ja käytännön keskinäissuhde, taiteen ja kirjallisuuden olemus ja kehitys, joukkojen, luokkien, puolueiden ja johtajien keskinäisten suhteiden lait, uuden, muodostuvan kommunistisen yhteiskunta- ja talousmuodostuman lainmukaisuudet — kaikkia näitä historiallisen materialismin ongelmia, lakeja ja kategorioita on täydennetty, kehitetty ja perusteltu edelleen Leninin teoksissa. Siksi Leninin teokset merkitsevät uutta, korkeampaa vaihetta historiallisen materialismin kehittämisessä.

Suuri teoreettinen merkitys marxismin-leninismin ja siis myös historiallisen materialismin kehittämisessä Leninin kuole-

man jälkeen on NKP:n ja muiden kommunististen ja työväen veljespuolueiden kaikella teoreettisella ja käytännöllisellä toiminnalla. NKP:llä ja sen Keskuskomitealla on suuria ansioita niiden nykyajan perusongelmien kehittelyssä, joita koko maailmankehitys, Neuvostoliiton kehitys, sosialismista kommunismiin siirtymisestä johtuvat tehtävät ja sosialistisen maailmanjärjestelmän kehitys ovat asettaneet.

NKP:n ohjelma merkitsee uutta, korkeampaa vaihetta marximin-leninisin luovassa kehittämisessä. Ohjelmassa on annettu sosialismista kommunismiin siirtymisen filosofinen ja taloustieteellinen perustelu, siinä on loistavasti eritelty sosialistisen yhteiskunnan kommunismiin kehittymisen lainmukaisuudet ja liikkeellepanevat voimat.

Historiallisen materialismin metodin soveltaminen luovasti uusien ilmiöiden, uusien prosessien erittelyssä on rikastuttanut historiallista materialismia.

Marxilaisuuden nykyiset arvostelijat porvariston ja revisionistien leiristä pyrkivät korostamaan sitä, että Marx loi marxilaisuuden ja historiallisen materialismin viime vuosisadan puollvälissä ja että kapitalismi on tänä aikana muuttunut. Revisionistit tekevät siitä johtopäätöksen, että marxilaisuus, historiallinen materialismi on „vanhentunut”, lakannut vastaamasta todellisuutta.

On totta, että kapitalismi on muuttunut, mutta se ei ole muuttunut siihen suuntaan kuin porvariston teoreetikot ja revisionistit luulevat. Se ei ole muuttunut ristiriitojensa tasoittumisen suuntaan, vaan niiden syvenemisen ja kärjistymisen suuntaan. Leninin ja hänen oppilaidensa teoksissa nämä muutokset on analysoitu teoreettisesti. Leninin teoksissa on arvosteltu imperialismien kauden porvarilliset teoriat, revisionistien ja dogmaattikkojen katsomukset. Eivätkö Lenin ja leniniläiset ole käyneet ja käy taistelua dogmaattikkoja vastaan, niitä vastaan, jotka eivät näe sitä uutta, mikä syntyy elämässä? Mutta tätä taistelua he ovat käyneet ja käyvät johdonmukaisen, luovan marxilaisuuden kannalta. Revisionistit taas kavaltavat uusien ilmiöiden analysoinnin varjolla periaatteet, marxilaisuuden vallankumouksellisen olemuksen, siirtyvät porvariston puolelle. Kaikki tapahtumat, joita on ollut historiallisen materialismin syntymisen jälkeen kuluneiden yli sadan vuoden aikana, ovat täydellisesti

vahvistaneet historiallisen materialismin oikeellisuuden, totuudenmukaisuuden ja objektiivisuuden.

Marxilaisen yhteiskuntatieteen proletaarisen puoluekantaisuuden periaatteet kavaltaen nykyaikaiset revisionistit yrittävät tarkistaa historiallisen materialismin tärkeimmät periaatteet: luokkataisteluteorian, opin valtiosta ja työväenluokan diktatuurista, materialistisen käsityksen perustan ja päällysrakenteen keskinäissuhteesta, he väheksyvät sitä merkitystä, mikä subjektiivisella tekijällä on yhteiskunnan kehityksessä. Revisionistit jättävät huomiotta Leninin toteamuksen:

„Marxilaisuus eroaa kaikista muista sosialistisista teorioista siinä, että asiain objektiivisen tilan ja kehityksen objektiivisen kulun analyysin täydellinen tieteellinen selkeys yhtyy siinä mainosti joukkojen,— ja tietysti myöskin eri henkilöiden, ryhmien, järjestöjen ja puolueiden, jotka osaavat löytää yhteyden määrättyihin luokkiin ja realisoida sen, — vallankumouksellisen tarmon, vallankumouksellisen luomistyön, vallankumouksellisen aloitteellisuuden merkityksen mitä päättäväisimpään tunnustamiseen.”¹

Nykyaikaiset revisionistit yrittävät pyyhkäistä pois sen rajan, kuilun, joka erottaa marxilaisuuden, historiallisen materialismin porvarillisesta sosiologiasta. Revisionistit väittävät, että marxilaisen yhteiskuntatieteen ajatukset ovat levinneet historiatieteessä, sosiologiassa, niin laajalti, ettei nykyisin muka enää voida puhua marxilaisuudesta, historiallisesta materialismista erikoisena suuntana, joka eroaisi porvarillisesta tieteestä. Sellainen väite ei vastaa todellisuutta. Arvostellen marxilaisuutta porvarilliset teoreetikot käyttävät tietysti samaan aikaan usein Marxin yksiä tai toisia ajatuksia, muun muassa ajatusta taloudellisten suhteiden merkityksestä yhteiskunnallisessa elämässä. Myös Struve ja muut „legaaliset marxilaiset”² Venäjän ja Saksan (Sombart) porvariston leiristä tunnustivat talouden merki-

¹ V. I. Lenin, Teokset, 13. osa, ss. 22—23.

² „Legaalinen marxilaisuus” oli marxilaisuuden väärentämistä, joka syntyi 19. vuosisadan 90-luvun puolivälissä porvarillisen sivistyneistön riveissä sen yrittäessä sovittaa työväenliikettä palvelemaan porvariston etuja. „Legaaliset marxilaiset” julkaisivat kirjoituksiaan legaalisisissa (ts. tsaarinhallituksen sallimissa) sanomalehdissä ja aikakausjulkaisuissa, mistä johtuukin tämän virtauksen nimi. Marxin teoriasta he heittivät pois tärkeimmän — opin proletaarisesta vallankumouksesta ja proletariaatin diktatuurista. Myöhemmin „legaaliset marxilaiset” siirtyivät vastavallankumouksen leiriin. — Suom.

tyksen yhteiskunnan kehityksessä, mutta se ei kuitenkaan estänyt heitä jäämästä porvariston ideologeiksi, marxilaisuuden, historiallisen materialismin vihollisiksi. Pääasiallisinta koko nykyaikaisen porvarillisen sosiologian luonteessa on sen marxisminvastainen, materialisminvastainen suunta. Porvarillisen sosiologian sekä naturalistiset, psykologiset että avoimesti idealistiset suunnat tavalla tai toisella puolustavat kapitalismia, taistelevat sosialismia vastaan, marxilaisuutta vastaan.

Naurettavia ja vahingollisia ovat sen vuoksi revisionistien ehdotukset historiallisen materialismin „täydentämisestä”, „rikastuttamisesta” nykyajan porvarillisen sosiologian johtopäätöksillä, „saavutuksilla” ja „löydöillä”. Porvarillisilla historian-tutkijoilla ja taloustieteilijöillä saattaa olla arvokkaita tutkimuksia konkreettisissa yksityiskysymyksissä. Mutta mitä teoriaan tulee, niin se on maailmankatsomuksen, ideologian alaa ja siinä kaksi vastakohtaista katsantokantaa: marxilais-leniniläinen ja porvarillinen, vallankumouksellinen ja taantumuksellinen tai parhaassa tapauksessa liberaalis-porvarillinen katsantokanta eivät voi olla olematta vastakkain. Marxilaisten suhtautumisesta porvarilliseen yhteiskuntatieteeseen Lenin kirjoitti:

„Yhteenkään näistä professoreista, jotka pystyvät antamaan erittäin arvokkaita teoksia kemian, historian ja fysiikan erikoisaloilla, yhteenkään heidän sanaansa ei saa uskoa silloin, kun kysymys on filosofiasta. Miksi? Samasta syystä, josta ei yhteenkään taloustieteen professoriin, joka pystyy antamaan erittäin arvokkaita teoksia tosiasia-aineistoa koskevien erikoistutkimusten alalla, ei yhteenkään heidän sanaansa saa uskoa silloin, kun tulee puhe taloustieteen yleisestä teoriasta. Sillä tämä viimeksi mainittu on samanlainen *puoluekantainen* tiede nykyisessä yhteiskunnassa kuin *tieto-oppikin*. Suurin piirtein eivät taloustieteilijä-professorit ole mitään muuta kuin kapitalistiluokan oppineita käskyläisiä, ja filosofianprofessorit — teologien oppineita käskyläisiä.

Marxilaisten tehtävä on kummassakin tapauksessa kyetä omaksumaan ja uudesti muokkaamaan ne saavutukset, joihin nämä 'käskyläiset' pääsevät (te ette esimerkiksi voi ottaa askelta-kaan uusien taloudellisten ilmiöiden tutkimisen alalla, ellette käytä näiden käskyläisten teoksia) — ja osata karsia pois niiden taantumuksellinen tendenssi, osata noudattaa omaa linjaansa ja

taistella meille vihamielisten voimien ja luokkien *koko linjaa* vastaan. Tätäpä juuri eivät ole osanneet meidän machilaisemme, jotka *orjallisesti* seuraavat taantumuksellista professorifilosofiaa.”¹

Se, mitä Lenin sanoo tässä machilaisista, koskee täydellisesti myös nykyisiä revisionisteja, jotka liehakoivat porvarillista kansantaloustiedettä ja sosiologiaa. Porvarillisten tiedemiesten esittämiä tosiasioita ja konkreettisia yksityistietoja marxilaiset voivat käyttää ja niitä pitääkin käyttää hyväksi, joskin ne täytyy huolellisesti tarkastaa. Mutta sosiologisissa yleistyksissä, teoriassa, yhteiskuntakehityksen lainmukaisuuksia koskevassa opissa marxilaisten täytyy noudattaa omaa puoluekantaista, johdonmukaisesti tieteellistä, so. dialektis-materialistista linjaa.

Samoin kuin Leninin elämän aikana marxilaisten tehtävänä on tänäänkin taistella kahdella rintamalla: dogmaatikkoja vastaan, jotka pyrkivät muuttamaan historiallisen materialismin elottomaksi kaavaksi, sekä revisionisteja vastaan, jotka vääristelevät historiallista materialismia porvarillisen sosiologian hengessä.

¹ V. I. Lenin, Teokset, 14. osa, ss. 337—338.